NO. 14. Donderdag 6 April 1922. 22ste Jaargang.

Ligt ter raadpleging en lezing op de leestafels der Oost- en West-Indische Mailbooten en der voornaamste Sociëteiten, Hotels, Café's en Leesinrichtingen, zoowel hier te lande als in Oost- en West-Indië.

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

ORGAAN DER VEREENIGING

OOST EN WEST

Opgericht door Kolonel G. E. V. L. van Zuylen, 21 Maart 1900.

„Het Koloniaal belang is een algemeen Nederlandsch belang".

KANTOREN:

HOOFDBESTUUR . . . . } HEULSTRAAT 17, DEN HAAG.
INLICHTINGENDIENST . . . . . } TELEF. 4519. POSTGIRO 14574

MEDEDEELINGEN of INGEZONDEN STUKKEN moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie", en gezonden aan de Presidente: HEERENGRACHT 7, DEN HAAG.

ADMINISTRATIE VAN HET „KOLONIAAL WEEKBLAD"
HEULSTRAAT 17, DEN HAAG. TEL. 4519. POSTGIRO 14574

Voor *Administratie* en *Verandering van Woonplaats* wende men zich in Nederland tot den Administr.: HEULSTRAAT 17, Tel. 4519. Postgiro 14574; in Nederlandsch-Indië tot den Hoofdvertegenwoordiger te SOLO.
Voor *Advertentiën* tot de DRUKKERIJ TEN HAGEN, NOBELSTRAAT 20, Tel. Interc. 474 en 475. Postgiro No. 17260, beiden DEN HAAG.

Voor de Suriname-film.

Van A. J. V., te Utrecht .... *f* 2.50

Over Indië te Bussum.

Lichtbeelden-avond op 25 April 8 u.'s av. in „Concordia"

De hoogleeraar te Amsterdam dr. *W. van Bemmelen*, oud-directeur van het Kon. Magn. en Met. Observatorium te Weltevreden, zal de voordracht: *Uit Insulinde's Vulkaanwereld*, die hij op 11 Nov. j.l. te 's-Gravenhage hield voor de leden der Alpen-vereeniging, ook te Bussum houden.

Aan de hand van de recensie in *Het Vaderland* van 12 Nov. kan medegedeeld worden, dat dr. van Bemmelen vooraf een inleiding geeft, waarin hij een vergelijking maakt tusschen het Alpenlandschap en dat der Indische vulkanen. Hierop geeft spreker een overzicht van de voornaamste vulkanische verschijnselen en beschrijft hij de eigenaardige moeilijkheden van het maken van vulkaantochten.

Reeds spoedig gaat het licht uit en werpt de projectielantaarn tal van *overweldigend schoone beelden* uit het rijk der vulkanen op het witte doek: Wij leven mede de bestijging van den *Piek van Korintji*, den hoogsten berg in Ned.-Indië; van den *Rindjani*, van den *Smeroe*, van den *Batok* zien we in de gapende afgronden van hun geweldige kraters, kijken op tegen de vaak duizend meters hooge rookzuilen, welke zij uitwerpen. Van dichtbij nam het foto-apparaat een gloeienden lavastroom op en een foto, door een Zwitser gemaakt, toont de zich vormende proppen lava, welke elk oogenblik omhoog gespoten kunnen worden.

Bij het onderwijs moet, in de richting van geestelijken beschavingsvorm, uitbreiding gegeven worden aan de leerstof der cultuurgeschiedenis van Nederland en Indië.

Het meest fantastisch is wel het schouwspel, dat de *Kloet* biedt. Twee keer was dr. Van B. daar: een keer vóór en een keer nà de jongste hevige eruptie (in 1919). Eerst zien we het verraderlijke kratermeer, waarop de expeditie rustig rondvaart om peilingen te doen en de temperatuur van het water op te nemen. Dan de kieken der tweede expeditie. Langs den onmetelijken „zandgletscher" — welke ontstond doordien het geheele reusachtige meer in enkele minuten tijds leeg liep, alles op zijn weg vernielend, duizenden Inlanders in hun slaap verrassend — trekt dr. Van B. naar het punt, van waar hij vroeger de opname van het rustige meer heeft gemaakt. Een geweldige diepte gaapt er en geen mensch zou ooit kunnen denken, dat het landschap zóó veranderd kon worden. Dan komen de foto's van een lavaberg, honderd meters hoog, die

in korten tijd gevormd werd, doordat een vulkaan geen vloeiende lava omhoog perste, doch vaste blokken, die als het ware een reusachtigen tulband vormden. Wij doen hier slechts een greep.

Dr. van Bemmelen is bereid bevonden om ook te Bussum aan belangstellenden de wonderen van de Indische vulkaanwereld voor oogen te *tooveren*. Inderdaad tóóveren. Want deze man der wetenschap is daarenboven een onderhoudend spreker. Moge dr. Van B. met zijn hoogst interessante voordracht te Bussum hetzelfde succes hebben als hij te 's-Gravenhage voor een stampvolle zaal oogstte, en hiermede tevens het doel bereikt worden der Ver. *„Oost en West": Het verspreiden van populaire kennis omtrent Nederlandsch-Indië.*

Bataviasche Notulen.

Wien zouden ze nog belang inboezemen, de oude notulen van een geleerd genootschap, waarvan de leden eenmaal behoorden tot de vlottende Indische samenleving van een halve eeuw her? Wie hunner, wanneer de plechtstatige lezing van den secretaris van het genootschap was afgeloopen, taalde nog naar de verslagen van vroegere vergaderingen, evenzeer de wetenschap in de O.-I. Bezittingen rakende en evenzeer tot de vergetelheid gedoemd? Wellicht dat een enkele belangstellende, wanneer hij in 't vaderland was teruggekeerd en het Indische indifferentisme van zich had afgeschud, nog eens gluurde in de „Notulen van de algemeene en bestuursvergaderingen van het Bataviasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen", om te zien wat er sedert zijn vertrek was omgegaan in den boezem van het achtbaar college. Maar het publiek, zelfs het ontwikkelde publiek: welke deelneming kon men van dien kant verwachten voor hetgeen daar in die rij van jaargangen gedrukt stond over de diverse besognes van de oudste wetenschappelijke instelling in Oost-Indië? Over den aankoop van Oostersche manuscripten, over het sollen met steenen afgodsbeelden, het ontcijferen van raadselachtige opschriften, het catalogiseeren van Indische antiquiteiten, het beschrijven van opgedolven munten, het onderhouden van uit het lood geraakte tempelruïnen, de studie van Indische talen, de betrekkingen met buitenlandsche geleerde genootschappen, den staat der boekerij, enz., enz.

't Is waar, voor het groote publiek waren al die jaargangen dan ook niet gedrukt. Ze behelsden, voor een beperkten kring, de uitkomsten van den geestelijken arbeid van slechts weinigen; ze waren voor het ongeletterde gros niet geschreven. En de weinigen stonden boven, althans buiten de massa der zaken-doende of in staatsdienst getreden Europeanen; zij behoorden veelal tot het scherp begrensde kringetje der Bataviasche mandarijnen. Voor 't minst wat het bestuur van het genootschap betrof.

Toch werd de wetenschap in Indië te schaars gediend, dan dat de ontwikkelden onder de burgerij eenige meerdere openbaarheid niet op prijs gesteld zouden hebben. Te meer dewijl er op dit dorre veld nog wel eens een enkel bloempje te plukken viel. Er kwamen tusschen de taaie relazen en droge verhandelingen somtijds historische of ethnologische bijzonderheden voor den dag, welke ook den *outsider* belang konden inboezemen. Zoo er in Indië een oudheidkundig tijdschrift in den geest van „De Navorscher" had bestaan, 't had zijn voordeel kunnen doen met die oogenschijnlijk ongenietbare Notulen, en onderwerpen vasthouden waardig om er de jaargangen van het genootschap op na te slaan.

Onder de namen der bestuursleden van het jaar 1872 waren er, welke men gevoegelijk met den oudtijds zoo gewilden term van „gedistingeerden" of „gequalificeerden" had kunnen aanduiden. Er was een beschermheer, van zelf Zijne Excellentie de gouverneur-generaal. Destijds werd die burgerlijke kroon gedragen door mr. James Loudon, die dezen titel wel beschouwen kon als verknocht aan de onderkoninklijke waardigheid. 't Was een eer post, begrepen als 't ware onder den „overneem van den boedel zijns voorgangers. Van meer be kenis dan zoo'n eere-voorzitter was de man, d werkelijk voorzat bij de vergaderingen. Toch o nog een raad van Indië, n.l. mr. T. H. er Ki deren. Daar was voorts de geleerde Sinoloog dr. Schlegel, auteur van verschillende taalkundig werken, specialiteit voor alles wat betrekking h op de zaken van China en Japan, van *l'extrên Orient* in 't algemeen. Daar was de niet mind geleerde mr. L. W. C. v. d. Berg, die voor de Ara sche letteren eene soortgelijke positie innam a dr. Schlegel voor de Chineesche. Daar was 's land archivaris mr. J. A. v. d. Chys, schrijver van zo menig werk betreffende de geschiedenis der kol nie, compilator van tal van officiëele bescheide en wiens naam inzonderheid verbonden zou bli ven aan de uitgave van het *Dagh-register van casteel Batavia.* Daar was ook, als secretaris d genootschaps, de bekende mr. N. P. v. d. Ber bekend als „boss" in de finantiëele wereld, a autoriteit in handelskringen, maar die zijne amb telijke besognes aan de Javasche Bank gaarne a wisselde met de behandeling van wetenschapp lijke en letterkundige onderwerpen. Voorts za men er mr. W. Stortenbeker, dr. L. W. G. de Ro G. A. de Lange en anderen, die mede behoorde tot de vrienden der wetenschap, al waren hun namen in de geleerde wereld minder bekend da gene.

In de zaal aan 't Koningsplein waar deze be schreven vaderen bijeenkwamen, zag men sommig meubels welke ter zake van hunne makelij, e meer nog ter zake van hun oorsprong de aandach verdienden. B.v. de fraai gebeeldhouwde archief kast afkomstig van den Hoogen Raad des kasteel van Batavia, welke na de slooping van dat kaste naar een ander regeeringsgebouw, en eindelij naar het gebouw van het Genootschap was overg bracht. Te zamen met het oude en kwistig versierde schutsel, eveneens uit het vroegere kasteel af komstig en eveneens in het museumgebouw ge plaatst, gaf die archiefkast eene opmerkelijke proeve te zien van Indische kunstnijverheid ui den tijd der Loffelycke Compagnie. Wellicht wer dit eerwaardig meubelstuk eenmaal gefatsoeneer in het europeesche Ambachtskwartier, dat ver schillende bekwame werklieden huisvestte, veel uit de rijen van het indische leger gerekruteerd e voor wier goede diensten niet zelden door Indisch vorsten bij de regeering aanzoek werd gedaan wa neer 't er op aankwam van een een goudsmid t borgen, een schrijnwerker of een diamantslijper. Wellicht ook ontstond dit kunstig snij- en lofwerk onder de geduldige vingeren en de primitieve werk tuigen van den Chineeschen *ouvrier-artiste,* a bestond diens kunst meer in navolgen dan in scheppen. John Chinaman was een bekwaam imitator, maar een slecht inventeur.

Opmerkelijk waren aan deze kast de aangehechte heraldieke wapenborden, wier oorsprong na zoo veel jaren kwalijk meer was na te speuren. Daar voor moest men terecht bij een heraldisch en ge nealogisch bureau te 's-Gravenhage, werwaarts de afbeeldingen der wapens werden opgezonden. Men kwam toen te weten, dat deze laatsten toebehoor den aan eenige ten deele oude Nederlandsche fa miliën: Bake, Roseboom, v. Suchtelen, v. d. Sley den, Pompe v. Meerdervoort, enz. Leden van die geslachten hadden ten jare 1748 en 1749 zitting in den Raad van Justitie te Batavia, zoodat aange nomen mocht worden dat die archiefkast omstreeks het jaar 1748 vervaardigd was. Sommige wapens waren niet thuis te brengen; maar, schreef de Haagsche heraldicus, „men vergete niet dat in die tijden een ieder een wapen wilde hebben, en er veelal een naar zijne convenientie aannam in dien hij in hooge betrekking geplaatst werd, en de familie er vroeger geen bezat". Inderdaad; hoe zouden anders zooveel gewezen penbroeken en soldaten, tot Edele Heer en zelfs hooger opgeklom men, ook aan het blazoen gekomen zijn, dat hun

bij hun uitvaart werd nagedragen? Eigen bedenksels! en *made in Java*. Of in welke heraldieke kwartierstaten zou het wapen te vinden zijn van den zoon des bierdragers Jan Pietersz Coen, van den zilversmidsknecht Joannes Camphuis, van den soldaat Abraham Patras, van den hooplooper (scheepsjongen) A. H. Wiese, den konstabelmaat J. Siberg, den matroos J. Mossel, den soldaat-schrijver P. A. v. d. Parra, enz.?

Waren zoo'n archiefkast en zoo'n schutsel eenig in hun soort, des te talrijker vond men in de verzamelingen van het genootschap de voorwerpen, welke uit een ethnografisch oogpunt van eenig belang waren. Uit alle hoeken van den Archipel vloeiden ze aan de instelling toe, om hun weg te vinden naar het groote *receptaculum* aan het Koningsplein. Inlandsche vorsten en grooten, evenals Europeesche bestuursambtenaren en particulieren brachten hun steentje aan, trachtende de wetenschap bescheidenlijk te dienen. Nu eens ontving men een met goud ingelegde lanspunt, afkomstig van den zg. „hoofdmuiter" Diepo Negoro, dan weer den wandelstok van zijn fanatieken medestander Kiai Modjo. De sultan van Deli zond in 1866 een lans van bloedige memorie, ten bewijze dat hij in zijn rijk de voltrekking van doodvonnissen door middel van dat wapen had afgeschaft. In hoeveel lichamen was die lans te voren niet begraven geweest?...... Een andere curiositeit uit de inlandsche rechtspleging waren de ijzeren kettingen, ingezonden door den resident van Banjoewangi. Ze waren afkomstig van het naburige eiland Bali en werden daar gebruikt om misdadigers bij den hals aan een paal te boeien, gedurende 14 tot 30 dagen. Maar dan waren die ongelukkigen te voren reeds gegeeseld met...... brandnetels. Of, wanneer er clementie geoefend werd, met den rotting. Eerst daarna volgde de blootstelling der geteisterde lichamen aan de heete tropische zon, vele dagen lang. Men kon die kettingen nu ophangen aan de muren van het museum, ter zelfder plaatse waar ook de marteiwerktuigen hingen in vroeger tijd door den achtbaren raad van justitie ruimschoots toegepast. De westersche barbaarschheid verschilde niet veel van de oostersche.

Als eene historische curiositeit mocht gelden het wapenbord, afkomstig van de Hollandsche Kerk aan de westzijde van het Stadhuisplein, die door Daendels gesloopt werd. 't Was een uit velen; te voren had die kerk vol gehangen met wapenborden, welke boven de graven van aanzienlijke Comp.-dienaren waren aangebracht. Valentijn zou er in zijn groot werk van gewagen en Jan de Marre zou in zijn heldendicht *Batavia* zijne brommende zangen aan de aldaar begravenen wijden. 't Geen niet verhinderde dat, na de slooping der kerk, zoowel de uitgebeitelde grafzerken als de pompeuse wapenborden ten deele op een houtstapelplaats terecht kwamen, ten deele verstrooid en verloren raakten, tenzij er, zoozals in dit geval, een enkel van die borden een veilige bewaarplaats vond in het museum. De makely was van hout, beschilderd, verguld en uitgesneden, maar toch slechts hout, en in een tropisch klimaat, waar 't grimmelde van houtwormen, witte mieren en andere gewapende insecten, was hout een bederfelijk artikel.

Veilig was daarvoor slechts al datgene, wat van metaal of steen vervaardigd was. Derhalve in de eerste plaats de beeldengalerij in de koele voorzalen van het gebouw. Daar stonden ze bij honderden in 't gelid, al de godheden van het Hindoe-pantheon, de Buddha's, Doerga's en Ganesa's, de trimoerti's, nandi's, joni's en linggams, de singa's, naga's, garoeda's en raksasa's; somtijds gaaf, dikwijls verminkt. De een 'n beetje monsterachtiger dan de andere, maar allen scherp onderscheiden van den westerschen beeldenvorm. Hier gaapte een wijde klove tusschen de devotie van het morgen- en het avondland. Uit alle vier de windstreken waren ze herwaarts overgebracht, uit particulier bezit, uit de tuinen van residentiehuizen, uit de bouwvallen van tempels, uit verwilderde koffieplantsoenen en van eenzame bergtoppen. Doch, hoeveel er ook waren, volledig was de verzameling niet, er bleef altijd nog plaats voor nieuwe vondsten. En 't gelukte aan het illustre college niet steeds om de hand te leggen op sommige begeerlijke voorwerpen, ook al bevonden ze zich in Batavia's naasten omtrek.

Daar waren b.v. de Hindoe-beelden om en in den Chineeschen tempel achter Sawah Besaar, een gebouw dat oorspronkelijk aan den gouverneur-generaal baron v. Imhoff zou toebehoord hebben. Men had die beelden van den eigenaar willen koopen — als er een eigenaar geweest was. Niemand wist wie als zoodanig te boek stond; een karakteristiek, maar geenszins eenig feit onder de „Indische toestanden." Eindelijk kwam men door den griffier van den Raad van Justitie te weten, dat het perceel had toebehoord aan v. Imhoff's opvolger, Jacob Mossel, en uit diens boedel in 1762 was aangekocht door zekeren Simon Josephe, die het weer verkocht aan een kapitein-Chinees. Sedert was er een *klenteng* van gemaakt, maar zonder voor het eigendomsbewijs te zorgen. Men wilde toen de Chineesche officieren, welke de bezitters waren, zoo niet *de jure*, dan toch *de facto*, murw zien te maken door eene bepaling uit het Chineesche strafwetboek, welke het offeren aan die beelden verbood. Want daar stond geschreven, dat ieder ambtenaar, die openbare offeranden aanbood aan goden, welke daarop geen recht hadden, bedreigd werd met 80 stokslagen. Zulke gevaarlijke beelden zou de Chineesche Gemeente van zelf gaarne kwijt willen wezen; de heele galerij zou gemakkelijk te naasten zijn. Voor 't minst zou men de bewaarders van den tempel kunnen beduiden, dat het een Gode welgevallige daad zou zijn om zich van die valsche goden te ontdoen, door ze aan het genootschap „in bewaring" te geven. „Trouvaille comme une autre!"

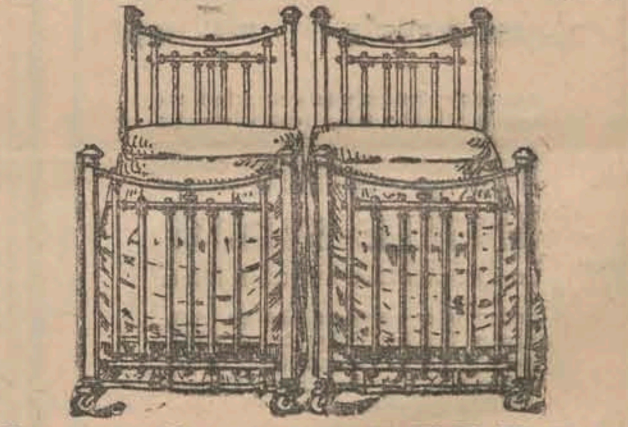
Echter moest men na raadpleging van den tolk voor de Chineesche taal dit vernuftig denkbeeld weer laten varen. Over die stokslagen toch zou, in eene Hollandsche kolonie, geen Chinees zich grijze veeren maken. En het strafwetboek sprak ook slechts van ambtenaren; niet van eene bevolking, welke zich gemeenlijk bepaalde tot eene eenvoudige beleefdheidsbuiging voor die vreemde goden. 't Was hun Joosje niet, maar een Hindoe-Joosje. [1]

Niet gelukkiger was men met een ander beeld, 't welk men eveneens gaarne met geld en goede woorden naar het museum had willen troonen. Te Soerabaja stond in de wijk Simpang een steenen Buddha, bekend onder den naam van Djoko Dollok. 't Was een persoonsnaam, en het beeld volgens de legende een versteende Javaan. Te voren was hij een fameus krijgsman geweest, afkomstig uit den kampong Kandang Gadjak, ten zuiden van het oude Modjopahit. Djoko Dollok had den vorst van dat rijk zijne hulp toegezegd om zijn vijand, den vorst van Bali, te beoorlogen. Slechts drie dagen uitstel had hij verzocht, ten einde zich op een heilige plaats af te zonderen en aldaar, door overpeinzingen, gebeden en offeranden, zich in de rechte stemming te brengen. Die tijd verstreek, maar Djoko Dollok liet zich niet meer zien. En daarvoor had hij een afdoende reden, want hij was intusschen gepetrifieerd. Toen de vorst van Modjopahit, des wachtens moede, een bode op kondschap uitzond, vond deze in kampong Kandang Gadjak geen mensch, maar een steenen beeld, dat zooveel gelijkenis met Djoko Dollok had, dat alle twijfel aan zijne identiteit was uitgesloten. 't Stond alles beschreven op het voetstuk van het beeld in Kawi of Kelingsch letterschrift, dat door tusschenkomst van een der taalkundige sultans van Madura ontcijferd werd.

In 1817 liet de resident de Salis dit beeld naar Soerabaja overbrengen en tegenover het residentiehuis op Simpang plaatsen. 't Duurde toen niet lang of Djoko Dollok kreeg, bij gratie van het volksgeloof, bovennatuurlijke krachten. De faam was hem vooruit gegaan; de faam van zijn wonderbaarlijk ontstaan en van zijne relaties met het

*) Verbastering van het Portugeesche *Deos*.

grijs verleden. 't Waren inzonderheid inlandsche en Chineesche vrouwen, welke uit de bevolkte wijken der hoofdplaats naar de plek op Simpang stroomden om voor het beeld te offeren, te bidden en geloften af te leggen, hetzij voor verlossing van ziekte, hetzij voor 't verleenen van kinderzegen, of van voorspoed in zaken, voor behouden reis, voor 't afweren van onheil en gevaar, enz. Altijd vond men daar verwelkte bloemen en halfverteerde wierookstokjes, altijd was het beeld besmeerd met welriekende *boreh* en kleurige zalfjes, welke Djoko Dollok vaak een vrij potsierlijk uiterlijk gaven.

En nu wilde de bevolking deze antiquiteit niet meer missen. 't Was zooveel als een lokale beschermgod, iets van goeden oorsprong en nog beter effekt, een merkwaardig gedenkteeken voor de stad Soerabaja. Wilde men Djoko Dollok thans oplichten en hem ver weg naar Batavia brengen, wilde men hem daar in een groot gebouw plaatsen te midden van allerlei obskure beelden, die misschien nog nooit een mensch van zijne kwalen verlost hadden, wie zou dan voortaan het geringe volk in zijne nooden bijstaan? *Pas de ça, Lisette.*

De regent van Soerabaja sprong voor zijne onderhoorigen in de bres en schreef aan den resident, dat, als dit beeld van zijne plaats werd weggenomen, „het voorzeker de bevolking leed zal doen en haar tot hartzeer zal strekken, omdat zij dan niets meer heeft om hulde te bewijzen, wanneer het voor haar eigen belang haar te stade mocht komen." Ook vestigde hij de aandacht op de positie, welke Djoko Dollok uit een decoratief oogpunt innam, door er bij te voegen: „Het zou jammer zijn zoo het beeld niet meer op zijn plaats was, waardoor het sieraad en het goed aanzien van het residentiegebouw te loor gaat; immers wordt het beeld in oogenschouw genomen door groote heeren, die van elders Soerabaja bezoeken."

Dit was wel iets te veel gezegd. Het aspect van het residentiehuis kon moeilijk benadeeld worden door 't verdwijnen van een soort van tuinbeeld, aan de overzijde van den grooten weg en tamelijk ver van de officieele woning gelegen. Doch blijkbaar wenschte men ook den resident in de zaak te betrekken. Deze diende den heeren te Batavia toen van antwoord, met de missive van den regent als bijlage, en het Genootschap legde er zich bij neer. Men besloot de mededeeling voor notificatie aan te nemen en Djoko Dollok, op zijn steenen zetel gehandhaafd, kreeg gewis eene extra-offerande. Ware men nog in den tijd der Indische jaarboekjes geweest, den tijd van *Lakschmi, Bianglala* en *Warasari*, wellicht had een Soerabajasche poëtaster aan deze verijdelde ontvoering een lief vers gewijd.

(Wordt vervolgd.)

Wat in Ned.-Indië NIET ontbreekt.

—o—

Naar aanleiding van wat wij onder dezen titel in No. 12 van 23 Maart j.l. mededeelden, schrijft een ander lezer van ons blad, de heer *Th. G. G. Valette*, ons nog het volgende:

Reeds in 1891 verscheen: *Batavia, Buitenzorg en de Preanger*. Gids voor bezoekers en toeristen, door M. Buijs, Batavia, G. Kolff en Co.

In 1906: *A Guide for Tosari.*

In 1909: *Reisgids voor Jogjakarta en Omstreken*. Nieuw bewerkte uitgaaf, door Dr. J. Groneman. Semarang, H. A. Benjamins.

Hieruit volgt, dat lang vóór 1909 eene vroegere uitgaaf moet verschenen zijn!

In hetzelfde jaar (1909) gaf de „Vereeniging Toeristenverkeer" te Weltevreden uit: *Acht Dagen in de Padangsche Bovenlanden*, door L. C. Westenenk.

In dezen gids wordt vermeld, dat vroeger reeds verschenen zijn:

1°. „*Java the Wonderland*", geïllustreerde gids voor 't eiland Java.

2°. Gids voor Batavia en Omstreken.

3°. Railway Guidebook, beknopte spoorgids voor Java.

4°. Reisbeschrijvingen in 't Engelsch, Fransch en Duitsch voor tochtjes van 7 en 10 dagen, 2 en 3 weken op Java.

5°. Plattegrond van Batavia en Spoorwegkaart van Java.

6°. „*The Land of eternal summer*" (zeer beknopte beschrijving van reisjes op Java, met kostenberekening).

Van deze laatsten werden de Nrs. 3—6 op aanvrage gratis verstrekt!

Voor de van Nederland over zee naar Indië reizenden werd in 1906 de keurig bewerkte en fraai verzorgde „Gids voor reizigers met de Stoomvaart Maatschappij „Nederland" door Dr. J. Groneman", te Amsterdam bij J. H. de Bussy, uitgegeven.

Boekbeoordeeling.

„De Hollandsche Vrouw in Indie."

Marie van Zeggelen noemt dit boek, waarvan de tweede druk te Amsterdam bij Scheltema en Holkema's Boekhandel het licht zag: „Brieven eener zwervelinge."

Die brieven beschrijven toestanden vlak na den oorlog met Boni en het paard „Lady" heb ik te Poedjon in 1910 reeds als „an old Lady" gekend, maar de toestanden in de Buitengewesten zijn op dit oogenblik nog niet anders.

Evenzoo is het gesteld met het „groote leed van Indië", de scheiding tusschen ouders en kinderen, als de laatste hunne verdere opleiding in Nederland moeten genieten, al bestaan thans op een paar hoofdplaatsen Hoogere Burgerscholen.

Marie van Zeggelen beschrijft als eene fijnbesnaarde vrouw, wat juist zulke vrouwen op buitenposten missen en wat bij haar dieper doordringt dan bij dergelijke mannen, die door hun meeromvattend werk zich gemakkelijker over dat gemis kunnen heenzetten.

Menig stedelinge zou echter bij eene overplaatsing naar het platteland hier, zij het in mindere mate, hetzelfde gevoelen, en bloedverwanten moet men steeds missen, wanneer men naar een vreemd land trekt, wat jeugdige sollicitanten voor betrekkingen in Indië en aanstaande echtgenootjes wel zullen begrijpen.

Dat men, door zich bij de Inlanders van nut en bemind te maken, daaruit veel voldoening kan putten, leert men uit de beschrijving van het afscheid der kampongbevolking, al stelt de schrijfster het bescheiden voor, alsof alle aanhankelijkheid slechts haren man gold.

Die kampongbevolking wist wel beter en zoo ook wij, die het boek gelezen hebben en gaarne aanbevelen.

F. v. P.

Ingezonden Stukken.

Geachte Redactie,

Waar ik als lid van „Oost en West" onlangs mijne waardeering betuigd heb voor den rijken inhoud van ons orgaan en ik dus behoor tot hen, die aanleiding hebben gegeven tot het schrijven der aanbeveling voor het Kol. Weekblad, in het hoofdartikel van het nummer van 30 Maart vervat, mag ik ook niet nalaten mijn leedwezen en verwondering uit te spreken over de fantastische en bedenkelijk onjuiste weergave in dezelfde aflevering van mijn artikel in het Groot-Nederlandsch weekblad „De Ploeg" van 18 Maart over de uitzending van Vlaamsche onderwijzers naar Ned.-Indië, met verzoek, ook *dit* in het Kol. Weekblad af te drukken. Aangezien een juiste weergave van het artikel in „De Ploeg" reeds in een aantal groote dagbladen verschenen is en voor rectificatie van alle onjuistheden in het Kol. Weekblad minstens vier kolommen van ons orgaan noodig zouden zijn, waartoe de tijd mij ontbreekt, bepaal ik mij tot eene waarschuwing aan den belangstellenden lezer, die nog niet van elders van den juisten inhoud van het Ploeg-artikel kennis nam, om zich den oorspronkelijken tekst te verschaffen. Slechts zij opgemerkt, dat de schrijver in het Kol. Weekblad, als hij aan het slot van zijn tekst-

verdraaiend stukje de onderstelling suggereert, dat van uitzending van Vlaamsche onderwijzers naar Indië is afgezien, omdat daar geen belangrijk teko : meer zou bestaan, in de onjuistheid blijft, waarin hij vanaf den eersten regel verkeert. Volgens eene mededeeling, die ik van Z.Exc. den Minister van Koloniën mocht ontvangen, is van de uitzending voorloopig afgezien wegens het tekort aan Vlaamsche onderwijskrachten, dat in België zou bestaan. Tegen de *onjuiste Belgische suggestie* van een tekort aan Vlaamsche onderwijzers richtte zich mijn artikel, waarin ik tevens op het verschaffen van juiste inlichtingen van Vlaamsche zijde aandrong. Het is van geheel ondergeschikt belang of de Hollandsche commissie met den Belgischen minister-president gedineerd heeft, zooals De Maasbode, waaruit ik letterlijk geciteerd heb, zonder tegenspraak bericht heeft, of niet; het is volmaakt onverschillig, of de commissie haar valsche informatie ontvangen heeft van hem of van eene andere Belgische autoriteit. Van belang is, dat zij deze informatie heeft *aanvaard*, die dáárom valsch is, omdat er in België een aantal Vlaamsche onderwijzers beschikbaar zijn, die om hunne Vlaamschgezindheid van eene betrekking bij het onderwijs aldaar zijn uitgesloten. Sollicitaties van dergelijke uitgesloten Vlaamsche onderwijzers berusten sinds langer dan een jaar in de archieven van het Haagsche Departement van Koloniën. Het is mij duister, wat den schrijver in het Kol. Weekblad er toe bewogen heeft geheel ten onrechte de voorstelling te geven, dat ik de natuurlijk volstrekt honorabele Hollandsche commissie beschuldigd zou hebben van opzettelijk complotteeren met de Belgische regeering, terwijl in werkelijkheid de onderstelling van zelfs de geringste bewuste tegenwerking door de commissie van het plan tot uitzending van Vlaamsche onderwijzers door mij in mijn artikel als „Machiavellistische hypothese" nadrukkelijk werd van de hand gewezen. Evenals het mij duister is, waarom de poging tot verwezenlijking van het denkbeeld van een vaderlandlievend Hollander, om een middel te zoeken om te voorzien in het tekort aan onderwijzers in Indië, een denkbeeld — dat onmiddellijk, nadat ik het verleden jaar geuit had, door onze Regeering in ernstige overweging is genomen — voorgesteld wordt als eene „episode uit den strijd der „Belgische activisten" (sic!) tegen hun regeering". Naar het mij voorkomt, ligt het op den weg van het orgaan van „Oost en West" om pogingen, om in het tekort aan onderwijzers in Ned.-Indië te voorzien, te steunen, niet om deze te saboteeren. Niet kleinzielige en onwaardige persoonlijke antipathie tegen onze voor het Nederlandsche Stambelang strijdende en lijdende Vlaamsche Stamgenooten zij het richtsnoer, maar 's Lands belang.

Een afschrift van dit ingezonden stuk werd gezonden, met een afdruk van het artikel in De Ploeg van 18 Maart, aan Zijne Excellentie den Minister van Koloniën, aan het Hoofdbestuur van Oost en West en aan het Bestuur der afdeeling Utrecht van Oost en West.

Hoogachtend,

A. J. VAN VESSEM.

Utrecht, 31 Maart 1922
Maliebaan 145.

—

Naar onze meening, vat de geachte inzender geheel ten onrechte de door ons in het nummer van 30 Maart weergegeven inlichtingen van bevoegde zijde, naar aanleiding van zijn artikel in De Ploeg, als „verdraaiingen" op. Van „persoonlijke antipathieën", tegen wie ook, kan daarbij geen sprake zijn. — Red.-Comm.

Persoverzicht uit de Indische Bladen en Tijdschriften.

UIT DE EUROPEESCHE PERS.

Boedi Oetomo.

Tot voor kort ging Boedi Oetomo, waarin zich verzamelden de „edelen en intellectueelen", door voor de meest loyale Inlandsche vereeniging, waarvan voor de toekomst van Indië en zijn bevolking het meest verwacht moest worden, — aldus de *Java-Bode* van 7 Febr.

Het heette, dat Boedi Oetomo het intellect vertegenwoordigde, dat wars is van alle overijling en dat langs lijnen van geleidelijkheid zou trachten het volk in politieken en economischen zin op te voeden en op hooger peil te brengen. De meest gematigde elementen, velen behoorend tot de zgn. *kaoem toea*, werden lid en vormden een gematigd blok, waar velen hun verwachtingen op baseerden. Meermalen kwam Boedi Oetomo tegen het drijven van S.I.-ers en Communisten op en terecht genoot de vereeniging het vertrouwen van de Indische Regeering en tal van Europeanen, die het wel meenen met deze landen en de millioenen-bevolking. Boedi Oetomo naderde het dichtst tot den voor den werkelijken vooruitgang van Indië meest wenschelijken vorm van politieke actie.

Toch, niettegenstaande beginselprogramma en uiterlijke gematigdheid, waren er teekenen, welke er op wezen, dat Boedi Oetomo niet beginselvast was en dat het bestuur zich niet altijd hield aan de stelling om zich te kanten tegen revolutionnaire of zelfs zuiver misdadige propaganda. Wij herinneren aan de bekende op 28 Nov. '20 te Semarang gehouden gecombineerde protestvergadering tegen de belemmering der volksbeweging, die men in deze kringen in de handelingen der Regeering meende te bespeuren, en waar de geheele linkerzijde vanaf Boedi Oetomo tot en met de extremisten tezamen optraden. Wel was men het niet in alles eens, zoodat naast een motie van de leiding der vergadering, door Boedi Oetomo een „verzachte" motie werd ingediend, maar ook in de Boedi Oetomo-motie kwamen passages voor, die „eendeels wellicht in overgrooten politieken ijver neergeschreven, toch anderdeels onmiskenbaar, evenals ten vorigen jare, wezen op concessies naar links." Meer en meer raakte haar karakter van zuiver Javaansch-nationalistische vereeniging op den achtergrond, terwijl besloten werd om ten aanzien van enkele punten samen te werken met de *Nat. Ind. Partij* en de *Sarikat Hindia*......!

Boedi Oetomo bleek niet bestand te zijn tegen den oproerigen geest des tijds en, was de draai naar links eerst nog langzaam en voorzichtig, tijdens de pandhuisstaking werd het masker afgeworpen en de reuzenzwaai volbracht. *Soetopo*, als afgevaardigde van B. O. en sprekende namens de vereeniging, zegde steun toe en, de daad bij het woord voegend, stelde hij zijn zilveren horloge met ketting, portemonnaie en...... lucifersdoos ter beschikking van zijn stakende broeders.

Moesten wij aannemen, dat Boedi Oetomo deloyal was geworden? Dat *Soetopo* door de opruiende redevoeringen in een geestesvervoering was geraakt, zooals die bij Oosterlingen meer voorkomt? Zij, die dit hoopten, vergisten zich! Want nooit is zijn houding door het hoofdbestuur gedesavoueerd. Integendeel! Het gaf blijk zich geheel aan de zijde van den onevenwichtigen *Soetopo* te scharen. Geen wonder, dat de Soenan dezer dagen den wensch te kennen gaf, dat zijn zoon Pangeran Hadiwidjojo als president van B. O. aftrad, in verband met de „zonderlinge houding" van die vereeniging inzake de pandhuisstaking.

Zeer zeker heeft de staking het voordeel gehad, dat de verschillende partijen thans eerlijk voor hun bedoelingen uitkomen en dat wij weten, waaraan wij ons te houden hebben. Nu Boedi Oetomo zich spontaan aan de zijde van de Sarikat Islam heeft gesteld, kan men zeggen, dat a l l e Inlandsche vereenigingen, de *artsenbond* incluis, met de uiterst linksche partijen — en dat zijn de a n t i - N e d e r l a n d s c h e partijen! — gemeene zaak maken.

In verband hiermee is het volgende van groot belang. Wij willen geen spoken zien op klaarlichten dag, en nimmer zullen wij ook slechts voor een moment twijfelen aan de betrouwbaarheid van onverschillig welk element van ons *Indische leger*. Toch is het raadzaam om de aandacht te vestigen op den invloed van B. O. op een niet onbelangrijk deel der Inlandsche onderofficieren en korporaals.

Toen B. O. nog een z.g. loyaal karakter droeg, werd de propaganda voor B. O. in het leger niet tegengewerkt; daar bestond toen nog geenerlei reden voor. Het spreekt dus vanzelf, dat die vereeniging een groot aantal aanhangers wierf onder de Inlandsche korporaals en onderofficieren; en laten wij aannemen, dat ook zij volkomen te goeder trouw als leden toetraden, zonder te beseffen, dat achter de vermeende loyaliteit nog iets anders school. Nu echter is het masker af; wij kennen thans B. O. als een Inlandsche vereeniging van ge-

vaarlijke politieke richting, die, door jarenlange camouflage in haar propaganda, van hoogerhand nimmer eenige tegenwerking ondervond, en die, naar ons werd medegedeeld, thans duizenden leden telt in de lagere rangen van het leger!

Wij zijn zeer benieuwd naar de houding van de militaire Boedi Oetomo-leden tegenover hun vereeniging, nu ook hun de schellen van de oogen gevallen moeten zijn. Toch is van een bedanken als lid, naar wij vernamen, nog geen sprake geweest. Naar alle waarschijnlijkheid heeft deze aangelegenheid reeds de aandacht der betrokken autoriteiten, doch zoo niet, dan zij hiermede het voorgaande in speciale attentie aanbevolen. *Caveant consules!*

In arrest.

De *Loc.* — van 4 Febr. — interrumpeert: *Abdoel Moeis* en *Reksodipoetro,* voorzitter en secretaris van den Inlandschen Pandhuisbond, zijn gearresteerd ter zake van een z.g. „spreekdelict", begaan ter vergadering van den P. P. P. B. te Garoet. Hun uitlatingen zullen wel niet veel verschild hebben van de soort betrekkelijk opruiende redevoeringen, welke men op dergelijke samenkomsten gewend is te houden. Alleen zal men te Garoet de gebruikelijke omzichtigheid uit het oog hebben verloren.

Men lette wel op, dat in deze arrestatie niet te zien is, zooals het van verschillende kanten zal worden voorgesteld, een regeeringsdaad, een „eindelijk krachtig optreden van het lankmoedige gouvernement". De regeering als zoodanig staat hier buiten. Het is de justitie, welke op geheel normale wijze is opgetreden tegen hen, die de vrijheid van het woord hebben misbruikt. Er is, voor zoover wij kunnen nagaan, in deze arrestatie niets, dat afwijkt van de talrijke inhechtenisnemingen, welke de laatste jaren, in het bijzonder sedert de uitbreiding van het vergaderrecht, hebben moeten plaats vinden en welke geleidelijk de Inlandsche meetinghouders zullen moeten opvoeden tot juister gebruik van deze staatsburgerlijke vrijheid.

Had de regeering willen ingrijpen, zij had dit slechts kunnen doen met hanteering van de exorbitante rechten, gelijk die b.v. op *Tjipto,* naar aanleiding van diens actie in het Solosche, zijn toegepast. Juister, en zeker ook legaler, lijkt ons haar thans gevolgde houding, waarin zij, krachtig wakend voor de rust en orde, het aan de justitie overlaat haar plicht te doen op het oogenblik, dat de strafwet wordt overtreden.

Juist in de bestendiging van dien normalen en logischen gang zien wij het bewijs van rustige kracht.

Een nieuwe hoofdredactie.

Bij zijne overname van de hoofdredactie van het *Soer. Hbl.* schrijft de heer *H. van Loo* in het *Soer. Hbl.* van 2 Febr. o.m., dat het hem gewenscht voorkomt geen gedetailleerd program te geven, doch er prijs op te stellen te verklaren, dat de koloniaalpolitieke actie z.i. moet gericht zijn op de moreele, intellectueele en economische opvoering van het Inlandsche element. Aan de oplossing van dit probleem wil hij naar beste vermogen medewerken, door raadpleging van de stem der practijk, door onbevooroordeeld de feiten te doen spreken.

Ook wat het *Soer. Hbl.* betreft als nieuwsorgaan, zal hij den weg volgen, door zijn voorganger, den heer *J. G. Boon,* met zooveel succes ingeslagen. Aan een snelle, uitvoerige, telegrafische berichtgeving zal steeds ernstig aandacht worden gegeven. Door artikelen op velerlei gebied en actueele correspondenties uit geheel den Archipel, het moederland, de oude en de nieuwe wereld, hoopt hij den goeden naam van het *Soer. Hbl.* blijvend hoog te houden. Met voldoening vermeldt hij, daarbij ook te mogen rekenen op de medewerking van den heer *Boon* in Europa.

Als leidraad voor zijn redactievoering erkent de heer *van Loo* alleen het belang van Nederland en Ned.-Indië en van de bevolkingsgroepen dezer landen. Hij wenscht daarbij tegen zijn eigen gevoe[lens] indruischende denkbeelden met onpartijdigheid waardeering tegemoet te treden, zoolang naar verwezenlijking daarvan op eerlijke wijze wordt streefd binnen de wettelijke grenzen. Doordron[gen] van de groote verantwoordelijkheid, welke rust de leiders van de Europeesche Pers in Indië, ste[eds] doch vooral in woelige tijden, aanvaardt de h[eer] *van Loo* de hoofdredactie van het *Soer. Hbl.*

De „*Loc.*" d.d. 3 Februari roept den nieu[wen] hoofdredacteur, dien het kent als een bezon[nen] journalist van liberale beginselen, gaarne het w[elkom] toe. Zijn intree-woorden doen een ernst[ige] vervulling van zijn taak verwachten, een vo[ort]zetting van een taak, die hij reeds in een lang terregnum bewezen heeft meester te zijn. Uit talrijke hoofdartikelen, die bereids uit de pen v[an] den heer *Van Loo* zijn gevloeid, mag de „Lo[c."] afleiden, dat onder zijn leiding het *Soer. Hbld.* verschillende opzichten, bijzonderlijk ten aanz[ien] van het sociale vraagstuk, een vrijzinniger en da[ar]door verzoenender politiek dan zijn voorgange[r] zal volgen. Gegeven den invloed van het blad handels- en cultuurkringen, zou dit aan den soc[ia]len vrede slechts ten goede kunnen komen. Hie[rin] zal de „Loc." haar Soerabajaschen collega d[aarom] gaarne ontmoeten.

Kanker-Instituut.

Volgens den Bandoengschen correspondent v[an] het „*Soer. Hbld.*" nemen de plannen voor de o[p]richting van een kanker-instituut te Bandoe[ng] (initiatief van prof. Rotgans) vasteren vorm a[an]. De eventueele toewijzing aan het voorloopig com[ité] tot oprichting van dit instituut van het door vel[en] begeerde legaat-Zuur zal de totstandkoming n[iet] weinig bevorderen. In een request aan den gemee[n]teraad wordt dit uitvoerig betoogd. Door dr. Me[...] het jongste gemeenteraadslid wordt medegedee[ld], dat bij den tegenwoordigen stand der wetensch[ap] ongeveer een vijfde aan kanker ten offer valt. [...] welk een pijnlijk, dikwijls afzichtelijk einde d[...] medebrengt, is genoegzaam bekend. Het comi[té] voor het kanker-instituut wijst er verder op, d[at] deze ziekte dus veel meer slachtoffers maakt d[an] die, welke in tropische landen intensief word[en] bestreden, zooals cholera, typhus, pest, e.d. A[an] bestrijding van den kanker, de gevaarlijkste [en] doodelijkste aller ziekten, wordt in het gehee[le] Oosten zoo goed als niets gedaan.

Is dit weliswaar voor een goed deel het gevo[lg] van het feit, dat de wetenschap nog niet ver geno[eg] gevorderd is om met zekerheid herstel van ka[n]kerpatiënten te voorspellen, voor het verdere o[n]derzoek naar den waren aard dezer ziekte dien[en] middelen beschikbaar te worden gesteld. Komt h[et] in Bandoeng tot oprichting van een kanker-ins[ti]tuut, *dan zal men in staat zijn uit het geheele Oo[s]ten studiemateriaal te verzamelen,* waardoor [de] wetenschap belangrijk kan worden vooruitg[e]bracht.

Wordt het legaat-Zuur door den gemeentera[ad] aan het Comité toegewezen, dan heeft men pla[n]nen een bekwaam, röntgenoloog uit Europa [te] ontbieden. De ziekenhuisverpleging St. Borr[o]meüs, die een zeer moderne en speciaal voor d[at] doel geschikte röntgeninrichting bezit, heeft aa[n]geboden deze installatie ter beschikking van h[et] nieuwe instituut te stellen. Een modern labora[to]rium is aanwezig in het nieuwe gemeente-zieke[n]huis.

Spoorwegaanleg.

Naar *Aneta* verneemt is het onderzoek inza[ke] de verkeers- en economische toestanden in de *M[i]nahasa,* in verband met eventueelen spoor- en tra[m]aanleg, beëindigd. Gebleken is, dat de verkeersv[er]houdingen in algemeenen zin voor de mechanisc[he] transportmiddelen gunstige resultaten belov[en], maar de tijdsomstandigheden beletten de uitvo[e]ring. Hiervan is daarom ook voorloopig afgezi[en]. Ook de verwachtingen van de *Westerafdeelin[g]*

van *Borneo* dien aangaande zullen voorloopig niet verwezenlijkt worden.

Het onderzoek naar de mogelijkheid van rentabiliteit van spoorwegaanleg door *Midden-Sumatra* voor verbinding van de Zuid-West met de Oostkust, ter herziening van vroegere onderzoekingen, is mede afgeloopen. De ingenieurs Ligtvoet en Van Zuylen maakten er deel van uit. Het onderzoek heeft uitgewezen, dat uit verkeersoogpunt belangwekkende inzichten omtrent gebieden als *Indragiri*, vroeger geen aandacht is besteed. De tijdsomstandigheden laten, wegens de hooge kosten, spoorwegaanleg niet toe. Hiervan wordt dan ook afgezien, vooral ook, wijl de in den Volksraad aangenomen eerste verbindingsschakel, waarvan de kosten op de begrooting voor 1921 waren gebracht, door den Minister niet zijn overgenomen.

UIT DE INLANDSCHE PERS.

De Zijdewormteelt in Ned.-Indië.

In de „Sinar Sumatra" van 23 December 1921 deelt men mede, dat de vooruitgang van de zijdewormteelt in Japan het bewijs levert, dat die tak van bestaan geschikt is voor het Japansche volk. Belangrijke inkomsten worden daaruit getrokken.

Hooge intellectueele eischen worden aan het bedrijf niet gesteld, zoodat ook vrouwen en kinderen en ouden van dagen daarmede gemakkelijk een stuk brood kunnen verdienen.

Met betrekking tot de zijdewormteelt in Ned.-Indië merkt men op, dat de moerbeiboom daar wil groeien en reeds de belangstelling genoot van den Gouverneur-Generaal Zwaardecroon.

In het jaar 1735 bedroeg de uitvoer 300 pond zijde, hoofdzakelijk afkomstig uit de residenties Bantam, Cheribon en Tegal.

Toen het bleek dat de verkoopsprijs beneden de exploitatiekosten bleef en het bedrijf dus geen winst meer opleverde, werd in het jaar 1738 de teelt gestaakt.

Ook onder het bestuur van Gouverneur-Generaal van der Parre (1761) kon men niet slagen.

In het jaar 1840 deden eenige particuliere personen pogingen om zich op de zijdewormteelt toe te leggen, doch zij hadden evenmin succes.

De heer Junghuhn schreef het geringe succes toe aan ongunstige klimaatsinvloeden, o.m. te veel regenval bij noordewinden, enz.

Men heeft getracht de plant naar koele streken te brengen, doch met geen groot resultaat.

Tengevolge van de vele rupsen waren de cocons te klein.

Hoewel de Regeering ten opzichte van de teelt der zijdeworm zich daarmede verder niet bemoeide, zoo bleven de particulieren volhouden.

In het jaar 1865 verscheen van de hand van den bekenden deskundige, den heer Teysmann, een boek over de zijdeteelt in Ned.-Indië, waarna werd geconstateerd, dat, bij goede opvolging van de gegeven wenken, winst te behalen was.

Een der landheeren in het Tangeransche liet op zekere schaal moerbeiboomen planten en maakte in het jaar 1903 van de 3½ picol zijde 300 dollar.

Ook in Atjeh, Palembang en in de Lampongs hebben de Inlanders zich op de teelt toegelegd.

Over het algemeen schijnen aan de teelt wel moeilijkheden te zijn verbonden en de vrees daarvoor zal wel de reden zijn, dat de omvang van de teelt nog zóó gering is, doch de mogelijkheid is niet uitgesloten, dat de wetenschap eenmaal al die bezwaren zal overwinnen.

Hulp aan de Candidaat-Mekkagangers.

Het hoofdbestuur van de Moehamadijah-vereeniging te Djocjacarta is thans, volgens mededeeling voorkomende in de „Sinar Hindia" van 20 December 1921, in actie getreden, met het doel hulp aan de bedevaartgangers te verstrekken, welke hierin zal bestaan, dat men niet alleen bijstand geeft vóór de reis, in den vorm van het aankoopen van passagebiljetten, het regelen der bagageverzending, het afhalen van den trein bij aankomst te Weltevreden en het inschepen aan boord, doch ook hulp verleent tijdens het verblijf aan boord, de reis naar Mekka en Medina onder behoorlijk geleide en terug naar de plaats van inscheping voor de terugreis, enz.

Volgens gegevens van de commissie, die zich met de regeling heeft belast, is men aan boord van de schepen van goeden wil en zal men trachten de bezwaren voor de candidaat-Mekkagangers zooveel mogelijk te ondervangen, terwijl de gemachtigde van het hoofdbestuur der vereeniging den steun heeft van den adviseur van Inlandsche zaken, den heer Kern.

Deze gemachtigde heeft de bevoegdheid de klachten bij de gezagvoerders der schepen en bij den consul te Djeddah voor te brengen.

Daar ter plaatse zou een comité zijn samengesteld, dat in overeenstemming werkt met de Moehamadijah-vereeniging.

De practijk zal weldra leeren hoe deze regeling zal werken, waarna aan een en ander openbaarheid zal kunnen worden gegeven.

In aansluiting hiermede kan nog worden bekend gesteld, dat de Resident van Semarang, bij schrijven van 20 December 1921, No. 40461/31, aan de redactie van de „Sinar Hindia" heeft kennis gegeven, dat, naar aanleiding van het verslag der openbare vergadering van 4 December 1921, voorkomende in de „Sinar Hindia" van den volgenden dag en de bezwaren, mondeling voorgebracht op de openbare audientie van den Gouverneur-Generaal te Weltevreden op 18 November te voren, door den Landvoogd de beschikking is genomen, dat op het quarantaine-eiland „Onrust", bij terugkeer van bedevaartgangers, een vrouwelijke geneeskundige en eene verpleegster werkzaam zullen zijn in het belang van het geneeskundig onderzoek der teruggekeerde vrouwelijke hadji's.

UIT DE CHINEESCHE PERS.

Het Arbeidsvraagstuk op Malakka.

In de „Perniagaän" van 7 December 1921 wordt melding gemaakt van een te Malakka gehouden vergadering van de „Planters Association of Malaya", waarin verschillende cijfers werden gegeven met betrekking tot het arbeidersvraagstuk op dat schiereiland en waaruit blijkt, dat op dit oogenblik ook daar groote moeilijkheden worden ondervonden.

In de eerste 10 maanden van het jaar 1921 verminderde het aantal werknemers met 22000 personen.

Het aantal vertrokkenen bedroeg ongeveer 36000 en het aantal aangekomenen ongeveer 14000 man.

Gedurende de laatste 10 jaren kwamen jaarlijks 60000 werknemers binnen, zoodat men, in vergelijking met de vroegere jaren, thans bijna kan zeggen dat het bestaan van koelie op Malakka is opgeheven.

Voor de industrie, zoowel als voor de cultures, is dientengevolge een ernstige toestand in het leven geroepen; hoewel dit ter kennis is gebracht van de Engelsche geldschieters, zoo kost het toch de grootste moeite om de Engelsche Directies van den ernst van den toestand te overtuigen.

Gaan de zaken slecht, dan ontslaan de Directies het werkvolk uit den dienst en als de zaken goed gaan, dan zijn ze van meening dat ze zooveel werklieden kunnen krijgen als men slechts hebben wil.

De Directies vergeten daarbij, dat het niet vaststaat, dat elke ontslagen koelie in het land blijft.

Hoe het zij, de Directies hebben geen al te groot vertrouwen in het beleid van de beheerders der ondernemingen op Malakka, hoewel het omgekeerde juist het geval moest zijn.

Zijn de toestanden op Deli anders, vraagt de schrijver?

Veiligheid ter hoofdplaats Batavia.

In hetzelfde nummer van de „Perniagaän", als

waarvan boven sprake is, is men niet al te best te spreken over de veiligheid te Batavia, daarbij wijzende op eene roofpartij op klaarlichten dag, ten huize van eene Chineesche vrouw, in Gang Lemtjang, in eene woning, welke naast het Siang Hwegebouw is gelegen.

Op den morgen van 7 December 1921, ten 11 ure, bevond eene Chineesche vrouw zich in het vóórgedeelte harer woning, toen onverwachts een Inlander haar hand vasthield en haar haarpen wilde rooven.

Zij schrikte wel, doch verweerde zich, waarop de roover met een mes wilde steken.

Bij de worsteling gelukte het haar zich van den aanvaller los te maken, waarbij zij eenige meswonden aan hare handen opliep.

Zij riep de hulp in van haar man, die zich in het achterste gedeelte van de woning bevond, doch toen deze kwam, was de roover reeds verdwenen.

Deze roover had blijkbaar niet veel ontzag voor de Bataviasche politie en recherche, zegt de schrijver.

De politie heeft evenwel de zaak in handen en doet onderzoek.

Moord in een trein ter Oostkust van Sumatra.

Donderdag 15 December 1921 heeft in trein No. 36, welke ten 3 u. 26 min. van Bindjei vertrok, in een 2de klasse wagon eene vechtpartij plaats gehad tusschen 2 Chineezen, welke een ernstig karakter aannam.

Volgens mededeeling in de „Andalas" zou de zaak zich als volgt hebben toegedragen.

De Chinees, met name Lauw A Eng, in dienst van den aannemer Tjioe Seng Thian te Medan, wilde met gemelden trein naar zijne woonplaats terugkeeren en nam plaats op een bank op zijde van het cabinet.

Er waren echter vele reizigers, zoodat men moest staan en aangezien ook Lauw A Eng daartoe gedwongen werd, zocht hij een andere bank.

Een rasgenoot van hem, wiens naam onbekend is gebleven en die in de nabijheid van Lauw A Eng stond, stak dezen onverhoeds tot 2 malen toe met een mes in de linkerborst.

In het begin nog niets voelende, trok hij het mes uit de wond en viel neer, terwijl de moordenaar, hoewel onrustig, den aanwezigen verzocht geen hulp te verleenen, waarvoor hij ƒ 5 wilde betalen.

Toen de trein het station Soenggal voorbij ging, sprong de moordenaar echter uit den trein en vluchtte het bosch in, terwijl de treinconducteurs eerst daarna kennis kregen van het gebeurde.

De trein reed langzaam naar Medan en toen bleek dat Lauw A Eng reeds overleden was, waarna de politie de zaak in handen en de reizigers in verhoor nam.

(Perniagaän 19 Dec. 1921).

LITERATUUR-OVERZICHT.

„In- en Uitvoer" over Rubber.

De hr. Th. op de Coul vervolgt in het Nr. van 29 Maart zijne beschouwingen over onze Indische cultures in 1921 en hare vooruitzichten in 1922. Schr. behandelt thans het artikel rubber; hij schetst de oorzaken van de groote prijsdaling in 1920 en 1921 (voor de groote Dunlop Rubber Compagnie beteekende deze bijv. een verlies van bijna honderd millioen gulden in één jaar tijds) en bespreekt de maatregelen van producenten om hieraan een einde te maken.

Natuurlijk was 1921 ook voor onze Indische cultuurondernemingen een slecht jaar, omdat de rubberprijs gedurende geruimen tijd belangrijk beneden kostprijs bleef. In één opzicht echter konden de plantages tevreden zijn en dat was de mogelijkheid (ten minste voor goed beheerde maatschappijen, die op vollen tap waren), om den kostprijs van het product te reduceeren. Verder konden enkele maatschappijen nog winsten boeken uit contracten op levering tegen hoogere prijzen in 1920 gesloten. De invloed van de crisis is echter, ook wat Indië betreft, duidelijk merkbaar aan de uitvoercijfers. De rubberuitvoer van Java en Sumatra bedroeg in 1919 ruim 62.000 ton, in 1920 ca. 54.000 ton, in 1921 nog geen 50.000 ton.

De vooruitzichten voor de Ned.-Ind. rubbercultuur zijn voor 1922 niet bemoedigend, meent schr., doch een gunstige wending in het bedrijf is in dit jaar z.i. volstrekt niet uitgesloten. Er bestaan zelfs eenige redenen voor optimisme.

In hetzelfde Nr. een artikel van Dr. H. C. Prinsen Geerligs over de wereldconsumptie van suiker.

De Waterstaatsingenieur.

Dec. 1921. Ing. N. L. Thiele geeft een overzicht van de uitvoering van het belangrijke kunstwerk „Watervang te Famarajan", toegelicht door teekeningen en foto's. — Onder het opschrift Reisindrukken Hongkong—San Francisco schrijft Ir. J. B. Regensburg over de havens te Yokohama en San Francisco (eveneens met teekeningen en foto's). — Een redactioneel artikel wijst op de wenschelijkheid, dat civiel-ingenieurs eenig begrip hebben van geologie en bodemkunde. — In een artikel „Het Technische onderwijs" keurt de hoofding. W. H. de Waal de oprichting van middelbare technische scholen af; volgens schr. is de M. T. S. vervormd tot een paedagogisch monster, dat in zijn eindexamen zoowel opneemt het smeden van een ketting als het hanteeren van integraal-formules. Blijkens een naschrift, deelt de redactie het gevoelen van den schr. niet.

Congres Vereen. Ambtenaren B. B. in N.-I.

We kregen inzage van een aantal prae-adviezen bestemd voor het in Febr. j.l. te Weltevreden gehouden B. B.-congres. De meeste handelen over de toekomst van het Binnenlandsch Bestuur, waarover prae-adviezen zijn uitgebracht door de H.H. J. H. Nieuwenhuis, C. L. van der Plas, J. W. Meyer Ranneft, C. Poortman, B. J. Suermondt, H. T. Damsté, L. Noë, G. F. E. Gonggrijp en M. Soedjono. De overige behandelen: Aanteekeningen omtrent de praktijk der ontvoogding in de afdeeling Tjiandjoer, door A. H. Maas Geesteranus. Eenige beschouwingen over de ontvoogding door P. J. Reyling. Vermindering van schrijfwerk bij het Binnenlandsch Bestuur, door B. B. Faber. Het recht van den Inlander op den bouwgrond in de districten Pemalang en Tjomal der afd. Pemalang (res. Pekalongan), door C. G. J. Maassen. Organisatie der politie, door J. J. Viehoff.

Onze plaatsruimte verbiedt om meer te geven dan deze enkele titels; de veelzijdigheid der te behandelen onderwerpen leent zich niet tot een korte bespreking.

Nederlandsche Oudheden in de Molukken.

In afl. 1 en 2 van den tweeden jaargang van het Oudheidkundig Jaarboek schrijft Prof. Dr. N. J. Krom eene verhandeling over de Nederlandsche oudheden in de Molukken. De kern er van vormt een reisverslag van den hr. V. I. van de Wall, die onlangs in opdracht van den Oudheidkundigen Dienst in Ned.-Indië een voorloopig onderzoek deed naar de aanwezigheid en den toestand van de oudheidkundige overblijfselen uit den Compagniestijd in de residenties Amboina en Ternate.

Prof. Krom betreurt het dat de toestand van de door den hr. v. d. W. beschreven overblijfselen over het algemeen „allerbedroevendst" moet worden genoemd, niettegenstaande het op zichzelf verheugende feit, dat ongerekend de opgenomen graven, kerken, huizen en dergelijke, de restes van niet minder dan 63 forten en versterkingen, verspreid over 24 eilanden, zijn aangetroffen. „Inderdaad" — zegt Prof. Kr. — „de treurige toestand van het meerendeel dezer historische monumenten moet in ruimen kring een gevoel van verbazing en ergernis wekken en de vraag doen stellen wat daaraan nu moet worden gedaan." Deze tastbare herinneringen aan de grondvesting van het Ned.-Indische rijk, gedenkteekenen van de roemrijke daden onzer vaderen, mogen z.i. niet vergeten en verwaarloosd te gronde gaan.

Het is te hopen dat de stem van een bij uitstek bevoegd beoordeelaar als Prof. Krom, zal doordringen tot de autoriteiten, en den Oudheidkundigen Dienst niet langer de middelen worden onthouden om, naast de Hindoe-oudheden ook de Hollandsche voor verder verval te kunnen behoeden.

Indië. Geïllustreerd Weekblad.

Inhoud van afl. 52. Huwelijksgebruiken in Indië (vervolg), door N. (met fraaie afbeelding: bruid en bruidegom der Berg-Toradja's). — Palembang, door H. Loos (geïllustreerde plaatsbeschrijving). — De Zending der Gereformeerde Kerken op Java, III. Nieuwe perspectieven, door D. Bakker. — Langs en door Sumatra (vervolg), door M. A. J. Kelling. — Herinneringen aan den bestuursdienst in Ned.-Indië (vervolg).

Cacaocultuur in Suriname.

Na 1850 is de cacao, die in Suriname reeds 1½ eeuw lang als een ondergeschikt product verbouwd werd, de hoofdcultuur geworden. De productie steeg van ± 100.000 K.G. in 1850 tot 4.456.300 K.G. in 1895. Daarna kwam er een keerpunt door het uitbreken van de krullotenziekte en ging de opbrengst, naarmate die ziekte zich uitbreidde sterk achteruit. Nu men in de laatste jaren de oorzaak dier ziekte en de wijze van verspreiding heeft leeren kennen (1915) en op grond daarvan tot het regelmatig en nauwgezet afzoeken der zieke deelen is overgegaan, kan zij doeltreffend bestreden worden. Het is zeker voor een groot deel daaraan toe te schrijven, dat de productie in de laatste

jaren weer is toegenomen. De productie der plantages voor de jaren 1916—1920 overtreft die van de jaren 1911—1915 met ruim 25 pCt., niettegenstaande de met cacao beplante oppervlakte in die jaren voortdurend is afgenomen.

Maar ook is het, sinds men die bestrijding toepast, meer en meer duidelijk geworden, dat de cacaothrips een minstens even ernstige vijand is als de krullotenziekte. Dit wordt, met verwijzing naar de nieuwste literatuur, nader in het licht gesteld in het 30 Maart-Nr. van „Handelsberichten".

Algemeen Landbouwweekblad voor Ned.-Indië.

Hoofdzakelijke inhoud van No. 35. Herinneringen uit mijn plantersloopbaan (vervolg). — Participatie in de winst van landbouwondernemingen, door Serius. — De vruchtbaarheid van den bodem, door Dibbetz. — Matten-verpakking voor rubber, door F. C. A. van Blommestein. — Malariabestrijding op cultuurondernemingen, door J. E. — Een plant als middel ter bestrijding der malaria. — Is Kadaver-Verwertung in Indië mogelijk? door N. — Huidenbereiding (vervolg), door Looier. — De waarde van dierlijke en plantaardige vetten. — Radio actieve meststoffen. — De aetherische oliën leverende planten van Ned. Oost-Indië en de bereiding van haar oliën, door A. W. K. de Jong (vervolg). — Rubberplantersvereeniging te Bandoeng (Vergadering op 20 Febr. 1922). — Bananen als voedingsmiddel in Indië, door W. D. — De arbeidsraad vanuit een neutraal gezichtshoek, door L. la Fontaine. — De theemarkt in 1921. — Dumping.

Van Wingewest naar Zelfbestuur.

Als 3e deel van „Elsevier's Algemeene Bibliotheek" is verschenen: Van wingewest naar zelfbestuur in Ned.-Indië, door J. E. Stokvis.

In afwachting eener nadere aankondiging van dit werk in het Kol. Weekblad volstaan we thans met de mededeeling, dat schr. op een historische inleiding laat volgen eene schets van het zgn. „Cultuurstelsel", daarna van het tijdperk 1871—1900 (de jaren van overgang en onzekerheid), vervolgens van de zgn. „ethische periode" (1901—1912), waarin volgens schr. het exploitatie-stelsel gewetensrust zocht in de staatkunde der „zedelijke roeping" jegens de inlandsche bevolking, om ten slotte de gewijzigde koloniale politiek der laatste jaren te behandelen, die sedert kort gedrongen wordt in de richting van Indië's zelfbestuur.

Gebruik van een watervliegtuig in Indië.

In de afl. van 27 Maart van het Marineblad een interessante beschrijving van het „Optreden van een watervliegtuig in samenwerking met een torpedojager tegen ongewenschte elementen in onze Indische wateren". In November j.l. genoot de nederzetting der B. P. M. te Sembakoeng (eiland ter Noordoostkust van Borneo) de twijfelachtige eer van het bezoek eener prauwenvloot met ongeveer 60 gewapende Badjau's (zeezigeuners uit den Soeloe-Archipel), waarvan de aanvoerder voorgaf een broeder te zoeken. De zaak werd niet vertrouwd en het gevolg was de zending van een oorlogschip dat een watervliegtuig aan boord had. Bij het daarop gevolgd actieve optreden bleek duidelijk het groote voordeel om met een snelloopend vaartuig een vliegtuig te brengen in afgelegen deelen van den Archipel en dat men dit vaartuig als basis nam om verkenningstochten door het vliegtuig te doen uitvoeren. Tot dusverre was van een watervliegtuig aan boord van een torpedojager eigenlijk slechts gebruik gemaakt bij tactische oefeningen.

Omdolingen in Oud-Batavia.

In No. 8 van de Reflector publiceert „Glanor" het eerste gedeelte van een artikel „Omdolingen in en om Coen's oude veste." Voor hen die geen leek zijn in de Indische geschiedenis bevat het vlot geschreven artikel weinig of geen nieuws; daarentegen vallen er enkele onnauwkeurigheden in op, welke bewijzen, dat de schr. verschillende bronnen ongebruikt heeft gelaten.

Zoo zegt hij o.a.: „Op geen enkele kaart van Batavia en omstreken, zelfs niet op de vroegste, vindt men eenige aanwijzing nopens de plek waar Djacatra precies lag; alleen hebben wij vernomen, dat deze binnen een kanonschot — wel te verstaan een kanonschot der 17e eeuw — van de Nederlandsche loge verwijderd was. Het was een heel klein stukje grond, gelegen op den rechter oever van de Tji-Liwong...... enz."

Wanneer „Glanor" evenwel voor zijn opstel had geraadpleegd het artikel van B. Hoetink: So Bing Kong, het eerste hoofd der Chineezen te Batavia, in Bijdr. Kon. Inst., deel 73 (1917) en van J. W. IJzerman: De belegering van het fort Jacatra (22 Dec. 1618—1 Febr. 1619) in hetzelfde deel van genoemd tijdschrift, dan had hij kaartjes gevonden welke *nauwkeurig de plek aanwijzen* waar Jacatra heeft gelegen; dat is *niet* op den rechter-, maar op den linkeroever der Tjiliwong.

De Indische Mercuur.

Inhoud van No. 13. De afschaffing van de poenale sanctie met betrekking tot de tabakscultuur, de overjarige cultures en de ontginningen, door C. L. Weigand. — Kunstmatige bestuiving bij den oliepalm, door C. E. Heusser, besproken door Prof. Dr. F. A. F. C. Went. — Toepassingen van ongevulcaniseerden rubber, door W. L. Utermark. — Circulatiebankwetgeving voor Ned.-Indië. — Ned.-Indische belangen in Australië. — Kultuurberichten (Arachides- en soyakoeken). — Houtkap en landbouw in Suriname). — Kleine mededeelingen (De kina en het Java-monopolie). — Arbeidsverhoudingen. — Financieele berichten en verslagen, enz. — De afd. Handelsmuseum van het Kol. Instituut geeft literatuur over aetherische oliën en alkaloïden, boschwezen en hout, looistoffen en industrie, specerijen, voedings- en voedermiddelen, vruchten en groenten.

De Tropische Natuur.

In de Maart-afl. schrijft Dr. C. van Overeem een geïllustreerd artikel „Een merkwaardige eetbare paddenstoel", welke tot het geslacht Volvaria behoort en door de Chineezen op de rijstpellerijen om Buitenzorg voor de consumptie wordt gecultiveerd. — De hr. H. J. Lam vertelt, bij afbeeldingen, een en ander van de botanische resultaten der expeditie naar Noord-Nieuw-Guinea, die het vorig jaar plaats vond. — Ten slotte bevat de afl. een korte beschrijving van het Javaansche schubdier (Manis javanica).

Ned.-Indisch Rubbertijdschrift.

No. 23. Fransch kapitaal tegen de Indische belastingpolitiek. — De Engelsche rubbermarkt in 1921. — Hoe moeten tapwonden behandeld worden? — Over de factoren, die invloed uitoefenen op het ontstaan van de lump. — Afschrijving van den aanplant van rubberondernemingen. — Jaarvergadering van den Cultuurbond.

No. 24. Kedirische landbouwvereeniging. Vergadering van 18 Febr. 1922. — Algemeene vergadering der Rubberplantersvereeniging op 20 Febr. — Oogstbeperking. — Het buitenlandsche kapitaal en de Indische belastingen. — De Assistent-contracten. — Lezing over rubberchemie en rubberonderzoek.

Onze koloniale politiek.

De „New-York Times", een der grootste bladen in de Vereenigde Staten, geeft een maandschrift uit onder den titel „Current history". Het November-Nr. van 1921 bevatte een verdienstelijk artikel van Spencer Brodney over de Nederlandsche koloniën. Het volgende is daaraan ontleend:

De Nederlanders hebben ten volle gerekend met de mogelijkheid dat een aanval van buiten hen van hun bezittingen zou berooven. Zij zijn tot het inzicht gekomen, dat de beste politiek tegenover de inlanders is, hen tevreden te maken en aan het Nederlandsche bewind te verbinden. Zij hebben zich de goede gezindheid van andere volken verzekerd door handhaving van de politiek der open deur voor allen; en door de medewerking van buitenlandsch kapitaal, buitenlandsche nijverheid en buitenlandsche wetenschap in te roepen.

Door de geheele wereld werkt de Nederlandsche invloed op de openbare meening ten gunste van ontwapening. Maar tegelijkertijd is Holland vast besloten, indien een vredelievende politiek niet mocht baten, zoo mogelijk zijn koloniën met kracht van wapenen te verdedigen; daartoe is aan de verdediging ter zee volle aandacht geschonken. (Java-Post).

Boschproducten uit Ned.-Indië.

In „Cultura" schrijft de hr. J. J. Paerels een artikelenreeks „Eenige der belangrijkste boschproducten uit Ned.-Indië. Schr. behandelt thans damar en copal, harssoorten omtrent welker botanischen oorsprong nog veel onzekerheid heerscht en die in de practijk gewoonlijk aangeduid worden met den naam gom damar en gom copal. Het zijn echter beide echte harsen, daar gommen in water oplossen of opzwellen en barsten, doch damar en copal dit niet doen.

Annalen Missiehuis Tilburg.

Indertijd ontving Pr. Cappers een vragenlijst ter beantwoording van hem, die zich als levenstaak stelt de verbetering der hygiënische toestanden in Ned.-Indië, n.l. de hr. H. F. Tillema, schrijver van „Kromo Blanda". Deze vragen worden nu ook beantwoord in het April-Nr. van bovengenoemd Missietijdschrift, onder den titel: Hygiëne op de Tanimbar-eilanden.

In hetzelfde Nr. nog een stukje „Visscherij op Tanimbar", door Pr. P. Drabbe.

Indië's jonge kracht.

Van het in begin 1921 uitgegeven werkje: Indië's jonge kracht. Eenige der nieuwere gegevens omtrent de koloniale huishouding van Ned. Oost-Indië, samengelezen door C. Lekkerkerker, is onlangs, als uitgave van het Koloniaal Instituut te Amsterdam, een tweede, bijgewerkte uitgaaf verschenen.

Wij bevelen dit handige, betrouwbare boekje ten zeerste aan; het is een soort economische kroniek van Indië, ten gerieve van hen die niet of moeilijk in de gelegenheid zijn

de vele ambtelijke en particuliere verslagen e.d.g. te raadplegen.

Maar wordt er wel de noodige bekendheid aan gegeven door verspreiding in den boekhandel?

* * *

Overzicht van de Inlandsche en Maleisch-Chineesche pers. No. 7, 1922. Bureau voor de Volkslectuur en aanverwante aangelegenheden. Afdeeling Pers. (Weltevreden, Drukkerij Volkslectuur).

De scheurbuik (scorbut) op 's Compagnies schepen uit het vaderland komende in 1730, door A. K. A. Gijsberti Hodenpijl. (Ned. Tijdschr. voor Geneeskunde, 1922, 1e helft, No. 5).

Rechtsbedeeling in Indië, door W. K. (De Reflector, 25 Febr. 1922).

De financieele geste der Locale Raden in Indië. Praeadvies, uitgebracht voor het 12e Decentralisatie-Congres te houden op 4 en 5 Juni 1922 te Semarang, door H. E. Krol. (Locale Belangen. Mededeelingen No. 2. Bijlage van afl. 16, 16 Febr. 1922).

Dr. H. Kraemer (afgevaardigde van het Ned. Bijbelgenootschap voor de beoefening der talen van Java). — Iets over Ambon (vervolg). (De Banier, 24 Febr. 1922).

Suriname. Ingezonden stukken naar aanleiding van het artikel van Gravin van Heerdt tot Eversberg—Quarles van Ufford, met antwoord van haar. (De Vrijheid, 29 Maart 1922).

Some of the famous spices of the East, by J. J. Paerels. With ill. (Commercial Holland, March 1922).

Why you should visit the Netherlands East Indies, by L. Wittert van Hoogland (with ill.). — Java and Sumatra compared. (Holland and her Colonies, March 1922).

Bound in imperial yellow (Jogjakarta), by C. G. van der Kop (with ill.). — Along Gowa's unbeaten paths, by H. A. B. Bünnemeyer (with ill.). — A New Guinea album. Drawings by pastor J. Vernaux. — The markets of the Dutch East Indies, by F. A. F. A. Later. — An ascent of the highest peak of Goentoer mountain, by Th. Knapp (with ill.). — From Posso to Kolonedale, by capt. L. H. C. Horsting (with ill.). (Sluyter's Monthly, March 1922).

Suriname.

In zijn memorie van antwoord op het Voorloopig Verslag over het wetsontwerp tot wijziging van de koloniale huishoudelijke begrooting van Suriname, voor het dienstjaar 1919, zegt de minister van koloniën, dat tegenover de opmerking van verscheidene leden, die in de late indiening van het wetsontwerp wederom eene aantasting van het budgetrecht der Kamer zagen, van andere zijde er op is gewezen, dat de vertraging van de indiening, hoezeer ook te betreuren, in dit geval geen practische beteekenis heeft, omdat het hier betreft een z.g.n. regularisatie-ontwerp, m.a.w. een ontwerp, dat strekt tot goedkeuring van reeds gedane uitgaven.

De Koloniale Staten zijn over de voorgestelde wijzigingen niet gehoord; het is nimmer gebruik geweest het advies dier Staten betreffende regularisatie van bij de wet vastgestelde koloniale begrootingen in te winnen.

Luidens mededeeling van den gouverneur is het ontwerp van de onderhavige voorstellen door eene onverklaarbare, zeer afkeurenswaardige slordigheid van een der ambtenaren ter gouvernementssecretarie, welk plichtsverzuim door een — niet nader omschreven samenloop van omstandigheden aan de aandacht van den gouvernements-secretaris was ontsnapt, geruimen tijd onafgedaan blijven liggen.

Nog deelt de minister o.a. mee, dat de bijdrage aan de Surinaamsche Padvindersvereeniging niet uitgekeerd is, omdat deze vereeniging in de laatste jaren geen teeken van leven meer geeft.

* * *

Woensdagavond 29 Maart heeft de Tweede Kamer de Surinaamsche begrooting voor 1922 behandeld. Meet men de belangstelling der Kamer in deze kolonie af naar het aantal ter vergadering aanwezige leden — 8 of 9 — dan is die belangstelling niet zeer groot. En juist nu zou men, gezien het meeningsverschil tusschen Minister aan de eene en Gouverneur en Koloniale Staten aan de andere zijde, grooter belangstelling verwacht hebben. Edoch, het Surinaamsche probleem is zoo moeilijk op te lossen, er zijn zoo weinige lichtpunten, dat men van de Kamer geen belangrijke debatten kon verwachten.

De eerste spreker, de heer van Vuuren, acht bezuiniging thans het eerst noodige, niet alleen op het nuttige, maar ook op het noodzakelijke. Hij maakt er den minister dus geen verwijt van dat deze naar beperking streeft, maar hij zou niet onvoorwaardelijk voor zijne rekening nemen de wijze waarop dit is geschied. De minister heeft op de begrooting geschrapt zonder den Gouverneur en de Koloniale Staten daarin te kennen, een handelwijze die in de kolonie ontstemming heeft gewekt. De Gouverneur heeft dan ook een aanvullingsbegrooting ingediend, waarin hij voorstelt de begrooting, die door den minister met twee ton is verminderd, met drie ton te verhoogen. Daartegenover stelt de Gouverneur bezuinigingen voor, die de verhoogingen overtreffen. Spreker acht dit niet de goede methode en hoopt, dat de minister zal komen tot een goede oplossing. Deze oplossing ziet hij niet in de reis, waartoe de Koloniale Staten een commissie uit de Kamer uitnoodigen.

De heer van Vuuren meent, dat men het ambtenarenkorps moet besnoeien. Thans gaat 68 pCt. van de inkomsten van Suriname aan ambtenaarstraktementen weg.

Het heeft spreker teleurgesteld in de memorie van antwoord zoo weinig perspectief te zien. De Kamer verneemt niet wat de minister doen zal om het particulier initiatief te steunen.

Een tweede middel tot verbetering acht spreker de wijziging in de bestuursregeling, zooals die is voorgesteld door de commissie-Bos.

Spreker had verwacht, dat de minister de gelijkstelling van bijzonder en openbaar onderwijs zou doorgevoerd hebben. Dit is echter alleen ten opzichte van de salarissen geschied. Aan een papieren gelijkstelling hebben wij niets. Spr. wenscht een werkelijke gelijkstelling, geheel en dadelijk. Zegt de minister: er is geen geld voor, dan zegt spr.: dan moet het geld gelijk verdeeld worden tusschen het openbaar en het bijzonder onderwijs. Een volgend jaar zal hij, als hij hier dan nog zit, volledige uitvoering der gelijkstelling moeten eischen.

De heer de Jonge, de volgende spreker, merkt op, dat met de begrooting hier allerzonderlingst is gehandeld. Wij zouden eigenlijk de behandeling van deze begrooting maar moeten schorsen, als wij iets behoorlijks tot stand willen brengen. Want wij hebben hier suppletoire begrootingen ontvangen, die over zeer groote bedragen loopen.

Over de bauxiet-concessie Rorac zegt spreker: De waarnemende Gouverneur heeft de concessie uitgegeven zonder de Koloniale Staten er in te kennen en zonder bijzondere voorwaarden daaraan te verbinden. Alleen vroeg hij een dubbeltje vergoeding per Hectare. Spreker stelt voor in de conclusie van het verslag der commissie omtrent de inlichtingen op twee adressen der Koloniale Staten van Suriname, betreffende de uitgifte van bauxietconcessies, welke thans tevens aan de orde is, in te voegen het verzoek aan den minister om te bevorderen dat de bauxiet-verordening in dier voege worde gewijzigd, dat, alvorens een concessie wordt verleend tot ontginning, de Koloniale Staten zich uitspreken over de wijze waarop deze zal verleend worden.

Verder bepleit spr. plaatselijk bestuur voor Paramaribo. Nog komt spr. op tegen de schrapping der particuliere toelagen aan ambtenaren, waardoor verdienstelijke ambtenaren Suriname verlaten. Deze begrooting beknot niet alleen de ambtenarensalarissen, maar staat ook in den weg aan de bevordering der hygiëne. Spr. heeft dan ook een amendement ingediend betreffende de rioleeringswerken van Paramaribo.

De heer Scheurer zegt, dat deze begrooting weer hetzelfde droevige beeld van vroegere jaren vertoont. En nu verkeeren wij in een fiscaal moeilijken

toestand, waardoor we ook voorzichtig moeten zijn ten aanzien van den steun aan onze West-Indische koloniën. Zeker is verzorging der hygiëne een eerste eisch, is ook een wegenplan noodzakelijk en dient krachtig ingegrepen ter bevordering der cultures, maar al deze zaken dienen toch in de eerste plaats van de kolonie uit te gaan!

De kolonie moet ervan doordrongen zijn, dat zij zelf in de eerste plaats moet zorgen voor de voorziening in haar behoeften. Wanneer zullen wij de voorstellen kunnen tegemoet zien om met steun aan particulier kapitaal landbouwbedrijven te bevorderen? Ook spr. wenscht van Paramaribo een zelfstandige gemeente te maken. Dan zal daar allicht meer verantwoordelijkheidsgevoel ontstaan en zal die gemeente haar eigen zaken financieel gaan beheeren.

De Minister van Koloniën, de heer de Graaff, erkent dat de kolonie zich in een financieel moeilijken toestand bevindt. Maar de Minister heeft ook rekening te houden met de schatkist van Nederland, die de uiterste zuinigheid vergt. Daarom kunnen geen uitgaven worden toegestaan die niet dringend noodig zijn.

Binnen enkele dagen zal een commissie worden ingesteld tot herziening van de regeeringsreglementen van Suriname en Curaçao op den grondslag der Grondwetsherziening en tot voorbereiding der financieele scheiding tusschen het moederland en de koloniën.

Spr. hoopt, dat die commissie het perspectief zal brengen, dat volgens den heer van Vuuren in sprekers memorie van antwoord ontbrak. Spr. meent, dat voor Suriname nog wel degelijk een toekomst is weggelegd. De heer Pyttersen is dezer dagen uit Suriname teruggekeerd waar hij een onderzoek heeft ingesteld, naar de middelen ter bevordering van een extensieven landbouw. Spr. zal binnenkort met hem in overleg treden over de te nemen maatregelen. Spr. heeft enkele posten van de begrooting afgevoerd voor particuliere bijlagen, waar hier het beginsel is aangenomen, dat thans aan ambtenaren geen buitengewone verhoogingen worden toegekend, zoolang de financieele toestand zoo moeilijk blijft. Met de denkbeelden van de gouverneur om tot bezuiniging te komen zal worden rekening gehouden. Het beginsel van gelijkstelling van het openbaar en het bijzonder onderwijs kan slechts geleidelijk worden uitgevoerd, daar onze financiën thans niet toelaten daarvan tonnen ten koste te leggen. Spr. hoopt te kunnen bezuinigen op de kosten van het openbaar onderwijs, zonder aan de hoedanigheid daarvan te schaden.

Bij art. 81 bespreekt de heer Ossendorp de schrapping der personeeltoelagen op dit artikel en op art. 84 resp. van *f* 77.000 en *f* 49.000, welke bedragen moesten dienen om de salarissen van de openbare en bijzondere onderwijzers eenigszins te verbeteren. Spr. kan die schrapping niet begrijpen, waar zoowel de waarnemende gouverneur als de tegenwoordige gouverneur deze verhoogingen in het belang van het onderwijs noodzakelijk achten. Spr. dient amendementen in om de artikelen op het oorspronkelijk bedrag terug te brengen.

De heer Scheurer komt op tegen de wijze, waarop de heer Ossendorp categorieën van ambtenaren eruit pikt om dezen te bevoordeelen.

De heer Ketelaar acht het integendeel af te keuren, dat men voor Suriname nu doorgaat met het ongelukkig systeem van duurtebijslagen en acht het volkomen verklaarbaar, dat de heer Ossendorp daarmede voor de onderwijzers een lans wil breken. Op het onderwijs mag niet bezuinigd worden.

De Minister zegt, dat zoowel in Oost- als in West-Indië tot dusver duurtebijslagen aan de landsdienaren zijn toegekend. Het is thans nog niet het oogenblik, om deze te gaan consolideeren in salaris. Geschiedt dit, dan moet het over de gansche linie geschieden, niet ten aanzien van één categorie. Spr. zou dus de aanneming der amendementen ten zeerste betreuren.

Op art. 117 licht de heer De Jong een amendement toe om den post te herstellen voor onderhoud en verbetering van vestigingsplaatsen.

De Minister zegt dat dit wel een der meest hinderlijke uitgaven betreft op de geheele begrooting. Moet de Nederlandsche staatskas nu het verharden van voetpaden in de binnenlanden van Suriname betalen, die niet de minste economische waarde hebben? Laat de heer De Jonge het amendement intrekken.

De heer De Jonge repliceert. Hij trekt het amendement in.

Op art. 162 licht de heer De Jonge een amendement toe om alsnog gelden uit te trekken voor rioleeringswerken te Paramaribo.

De Minister heeft tegen dezen post het bezwaar dat we hier staan voor een uitgaaf, waarvan we de gevolgen niet kunnen overzien. Men stemme er dus mee in dat hij hierover met den gouverneur in overleg trede.

Bij art. 168 licht de heer De Jonge een amendement toe om alsnog de telefonisten van de stations met hun collega's gelijk te stellen in tractement.

De heer Ketelaar bestrijdt dit amendement. Hoe kunnen wij dergelijke ondergeschikte punten nu hier beoordeelen?

De Minister kan evenmin de al of niet noodzakelijkheid van de verhooging beoordeelen, maar bovendien kan men niet voor een enkele categorie de verhooging toestaan en voor anderen niet.

De heer De Jonge licht een amendement toe tot invoeging van een artikel tot aanschaffing van een motorbrandspuit voor Paramaribo.

De Minister zegt, dat er reeds twee motorbrandspuiten zijn; waartoe dan nog een extra brandspuit?

De heer De Jonge trekt het amendement in.

De heer Lely verklaart namens de commissie, het in hoofdzaak eens te zijn met de opmerkingen van den Minister omtrent de door den heer De Jonge in de conclusie, omtrent de concessie-Rorac voorgestelde wijziging. Hij geeft den heer De Jonge in overweging deze aanvulling in te trekken, aan wel verzoek deze voldoet.

De conclusie wordt alsdan ongewijzigd aangenomen.

Aangezien wij het officieel verslag nog niet in ons bezit hebben, is het vorenstaande voor het grootste deel aan de Nieuwe Rotterd. Courant ontleend.

In de vergadering van Donderdagmorgen 30 Maart zijn de bovengenoemde amendementen verworpen en is de begrooting aangenomen.

***

Een vriendelijke hand gaf ons ter lezing „*Vrije Arbeid. Maandblad voor Nederland en Indië*", van Februari, waarin Prof. Mr. J. E. Heeres in „*De Parlementaire maand*" zeer sympathiek schrijft over Suriname. Hij haalt het kort program der Democratische Partij aan, luidende:

„Maatregelen ter bevordering van snelle ontwikkeling van Suriname en Curaçao", en vervolgt dan: „Bij de uitwerking van dit kort program tot een verkiezingsprogram zullen waarschijnlijk onder die maatregelen worden genoemd: werkkrachten-import, kapitaal, verbetering der verkeersmiddelen; alles strekkende tot bevordering van den landbouw, de voornaamste grondslag voor een opleving van Suriname; betere recruteering van het ambtenaarspersoneel en meerdere zelfstandigheid der Surinaamsche Regeering ten aanzien van het Moederland, niet alleen op papier en in de wetten, maar ook in de praktijk, zoodat minder zullen voorkomen moeilijkheden tusschen het bestuur in Suriname en het Opperbestuur in het Moederland, bijna steeds wortelende in schrapping door het laatste van posten op de begrooting, welke het eerste noodig rekent."

***

Een geacht stadgenoot vraagt ons of wij hem

ook kunnen zeggen, wie een zekere *Bonsoe* geweest is. Deze persoon moet ongeveer 1830 of 1840 in Suriname geleefd hebben. De vrager is in het bezit van het gekroeste hoofdhaar van dezen persoon, welk hoofdhaar waarschijnlijk door een zeeofficier hierheen gebracht is. Waarlijk geen voldoend gegeven om den persoon te identificeeren. De naam klinkt nog al Boschnegers. Is er in Suriname iemand, die inlichtingen kan geven? Misschien is die te verkrijgen uit het Boschneger-archief op de Gouvernements Secretarie, ingeval de man — aangenomen dat het een man geweest is — gran-man of kapitein bij de Boschnegers geweest is.

* * *

De *N. R. Ct.* van 4 April, Ochtendblad B, schrijft:

„Het Ned. Corr.-bureau meldt ons.

Naar wij vernemen, kan weldra de benoeming worden verwacht van een gezant te Mexico. Voor dien post zou bestemd zijn de gep. schout-bij-nacht W. D. H. Baron van Asbeck, oud-gouverneur van Suriname.

Tegelijkertijd wordt de bezetting verwacht van den vacanten post van gezant van Brazilië, waarvoor de oud-minister van koloniën mr. Th. B. Pleyte werd genoemd."

Curaçao.

De Begrooting in de Tweede Kamer.

Wie als wij het voorrecht had verleden week Woensdag zich op te maken naar het Binnenhof, zag aanstonds, dat er iets bijzonders te doen was. Tegen achten renden van alle kanten auto's en rijtuigen aan met twee, drie Kamerleden, allen voorzien van dikke aktetasschen. Tevergeefs klampten wij er eenigen aan om een kaart voor de gereserveerde tribune; eerst bij de zesde, een vrouwelijk Kamerlid, hadden wij succes. Inmiddels waren anderen, die vooruit gezorgd hadden voor eene plaats, ons voorgegaan, en toen wij binnen waren, zat en stond alles schouder aan schouder en wij moesten ons met eene staanplaats op de bovenste tree van het trapje vergenoegen. Dat gaf intusschen wel een goed gezicht in de zaal. Goed geteld, waren 99 Kamerleden aanwezig. De partijleiders zaten reeds met groote vellen papier voor zich, en tal van leden stonden om het bureau van de Kamer, blijkbaar om zich als spreker te laten inschrijven. De heer Koolen had het al warm. Aan de Ministertafel was geen stoel onbezet; de minister-president was in druk gesprek met minister De Graaff en de nissen zaten vol ambtenaren, waaronder twee met gouden kragen. In de loges zagen wij de gezanten van Venezuela, Columbia, Ecuador, Bolnië, Haiti en San Domingo, de oud-gouverneurs van Curaçao De Jong van Beek en Donk, Nuyens en Helfrich, de voorzitter van den Kolonialen Raad, de voorzitter en onder-voorzitter van de West-Indische commissie van „Oost en West" en nog vele anderen. Op de perstribune meenden wij den bekenden pater Euwens van de *Amigoe* te zien maar dat weten wij niet zeker.

Om klokke acht opende de voorzitter de vergadering en stelde aan de orde de begrooting der kolonie Curaçao voor 1922. Onmiddellijk werd het woord gegeven aan den heer Dresselhuys. Deze hield een heel belangrijk betoog over de vraag, of de Koloniale Raad de begrooting wel of niet had moeten behandelen, nu deze te laat was ingediend. Hij meende van niet. De minister, die vlak voor hem stond, luisterde aandachtig. Allengs vormde zich een kring om den spreker; tal van interrupties werden gehoord en werden slagvaardig beantwoord. Toch was het niet roezemoezig; niet eenmaal behoefde de voorzitter stilte te vragen, want het was duidelijk, dat de zaak, waarom het ging, ieders belangstelling had. Ten slotte hebben alle partijvoorzitters hierover het woord gevoerd. De heer Rutgers betoogde op gronden, aan het anti-revolutionnaire staatsrecht ontleend, dat de begrooting wel in de kolonie „voorloopig" had moeten zijn vastgesteld. De Minister handhaafde zijne meening, dat de K. R. de begrooting wel had kunnen behandelen, maar dat die dan toch eigenlijk voor niet behandeld zou moeten gehouden zijn.

Zeer belangrijk waren de beschouwingen over het conflict tusschen den afgetreden Gouverneur en den Minister. Dr. Lely, oud-Gouverneur van Suriname, prees zeer het beleid van den heer Helfrich, en roemde wat deze in twee jaren had tot stand gebracht en voorbereid. De anti-revolutionnaire afgevaardigde, dokter Scheurer, behandelde de medische zijde van deze kwestie.

Over de bestuursinrichting spraken weer de partijvoorzitters. Ieder hunner leverde een uitgewerkt betoog. Het bekende „rapport" van den Kolonialen Raad bleek tot in alle onderdeelen te zijn bestudeerd.

Het behoeft geen betoog, dat de heer van Vuuren over de onderwijsgelijkstelling, zooals die voorloopig door den Minister zou worden uitgevoerd, een doorwrocht betoog hield. De heer Brautigam behandelde de havenplannen en de verbinding tusschen de eilanden. Over de struisvogelteelt, niet in de stukken behandeld, vroeg de heer van Rappard inlichtingen; de heer Teenstra vroeg overlegging van het geo-agriculturistisch verslag over de sisal van den mijningenieur Molengraaff; dit zal ter griffie worden gelegd ter inzage voor de Kamerleden onder geheimhouding.

Men ziet aan alle deze punten, die wij slechts in het kort kunnen vermelden, dat de belangstelling enorm was. De Minister hield aan het slot der algemeene beschouwingen eene magistrale rede. Alle Kamerleden stonden om hem geschaard. Zelfs de Voorzitter had zijn zetel verlaten. En — wat het prettigste was — allen werden blijkbaar bevredigd, want replieken verlangde men niet.

Het was inmiddels twaalf uur geworden en nu kwamen bij de artikelen de tongen eerst recht los. Eenige comische incidenten deden zich daarbij voor. Wij kunnen alleen sprekers en onderwerpen vermelden:

Suikercultuur, opstel De Waal-Weitkamp; reorganisatie der politie, Wijnkoop; watersalamanders, Duys; waterschappen, De Monté Verloren (zeer uitvoerig); schoolvoeding, Ossendorp; draadlooze telegrafie, Beumer; openbare gezondheidsdienst, Scheurer; K. B. van 12 November 1824 No. 110, Schokking, v. d. Voort v. Zijp en Ankerman.

De Minister zal in de M. v. A. aan de 1e Kamer later het aantal Lutherschen in de kolonie opgeven.

Een amendement-Teenstra, Oud, van Beresteyn, om de subsidie aan de damesvereeniging „Entre nous" te schrappen, werd aangenomen met 97 tegen 2 stemmen, die van de afgevaardigden Groeneweg en Westerman.

Bij art. 156 „Toelage aan een broeder in de orde van den Nederlandschen Leeuw" stelde Jhr. De Jonge een amendement voor, om deze post te doen vervallen. Alleen de socialisten en communisten stemden voor.

Nog moet vermeld worden, dat de heer Ravesteyn bij de algemeene beschouwingen inlichtingen had gevraagd over de onderdrukking der afscheidingsbeweging op St. Martin.

Om half twee vroeg de heer Braat stemming.

Met 94 tegen 4 stemmen werd de begrooting aangenomen. De Minister werd van alle kanten geluk gewenscht. Wij meenden zelfs een geklap van lessenaars te hooren.

Ik schrok wakker en bleek in de pluralis majestatis zwaar gedroomd te hebben. De krant was in mijn brievenbus geklept. Op de eerste bladzijde bevatte zij de mededeeling, dat de Curaçaosche begrooting zonder debat en stemming in de Tweede Kamer aangenomen was.

Koloniale Raad.

De Koloniale Raad heeft de volgende aanbevelingen voor periodieke vacaturen opgemaakt: vacature Beaujou: de aftredende en de heer J. A. de Haseth Jr., vacature-Peuso: de aftredende en

de heer Jos. C. Henriquez, vacature-Sluior: de aftredende en de heer D. de Marchena Jr., vacature-H. Statius Muller: de aftredende en de heer J. W. J. van der Linde Schotborgh.

Ingekomen is een verzoekschrift van den ir. Ph. van der Breggen, oud-directeur van openbare werken, waarin verzoeker een ernstig protest meent te moeten doen hooren tegen de onheusche bejegening hem van de zijde van het Bestuur door Gouverneur Brantjes aangedaan en voorts den Raad verzoekende de noodige stappen te willen doen, die het daarheen zouden kunnen leiden, dat hem in deze eenige genoegdoening wordt verschaft.

Op voorstel van den voorzitter is besloten dit schrijven te stellen in handen van de commissie voor de verzoekschriften.

Herziening Regeeringsreglement.

Bij de behandeling der Surinaamsche begrooting heeft de Minister van Koloniën meegedeeld, dat binnen enkele dagen een commissie zal worden ingesteld tot herziening van de regeeringsreglementen van Suriname en Curaçao op den grondslag der Grondwetsherziening en tot voorbereiding der financieele scheiding tusschen het moederland en de koloniën.

Personalia.

Men deelt ons mee, dat de heer Haayen, wiens overlijden wij verleden week meldden, niet gezaghebber, maar ontvanger op St. Martin is geweest.

Aan *de Rotterdammer* ontleenen wij, dat de heer H. Scholtens Kzn. wellicht binnenkort hier te lande zou terugkeeren; de *Cur. Crt.* van 3 Maart l.l. deelt echter officieel mee, dat deze heer opnieuw is benoemd bij het openbaar onderwijs in de kolonie.

Van Vreemde Koloniën en Verre Landen.

De Zuidzee-tractaten aangenomen.

De Senaat te Washington heeft zich in de laatste dagen van Maart, achtereenvolgens uitgesproken over alle verdragen, welke de in de Zuidzee- conferentie genomen besluiten, tot staatsstukken van practische waarde moeten maken. Alle verdragen zijn aangenomen. 't Eerst kwam het vier-mogendheden tractaat aan de beurt, waarbij 't Britsche rijk, Frankrijk, Japan en N. Amerika elkander hun rechten en hun bezit in den Stillen Oceaan waarborgen. Opkomende onderlinge geschillen moeten in minnelijk overleg worden opgelost, ditzelfde moet ook ten opzichte van geschillen met anderen betracht worden. Het accoord wordt voor 10 jaar aangegaan, met verlenging van gelijken duur, als 't niet minstens 1 jaar vooruit wordt opgezegd. President Harding had hierbij een voorbehoud gesteld, dat tractaat mag niet gelden als een bondgenootschap, dat tot oorlog kan leiden. Zoo is 't aangenomen met 67 tegen 27 stemmen.

Daarna mocht het verdrag tot beperking van de vloten 74 voor en slechts één tegen verwerven. Dat, waarbij het gebruik van duikbooten en van giftgassen (landoorlog) aan bepaalde beperkende voorschriften wordt gebonden, mocht er met algemeene stemmen doorkomen.

Het departement van staat heeft aan de acht landen (behalve de vier bovenvermeld: Nederland, China, België, Italië), die te Washington vertegenwoordigd zijn geweest, laten weten, dat het bereid is tot de uitwisseling van de ratificatie van de zoo juist goedgekeurde verdragen. De behandeling en afdoening in de betrokken landen zal zeker niet lang op zich laten wachten. Voor de niet in dezen opzet gekende landen zullen de verdragen ook volle kracht en beteekenis krijgen. Was Sovjet-Rusland sterk genoeg, dan zou 't wellicht, ook in dit opzicht, tegen den draad in willen gaan.

Voor de kans op behoud van den vrede is hierdoor een zeer belangrijke stap gedaan.

Intusschen kunnen wij nog geen vrede-victorie kraaien. In de Senaatzitting, die het mooie resultaat toejuichte, deed Borah al dadelijk de waarschuwing hooren, dat men dankbaar maar niet voldaan mag wezen. Met de duikbooten is niet afgerekend, al is hun gebruik aan banden gelegd, de marine begrootingen zijn na de conferentie nog niet opvallend ingekrompen, tegen den landoorlog is nog zoo goed als niets bereikt. De groote strijd voor de ontwapening is, zeide de senator, nog pas begonnen.

Moge het eerste behaalde succes er de beteekenis van de inneming van den Briel voor krijgen.

Japan ontruimt Sjantoeng.

Een ander practisch resultaat der Washington-Conferentie is aan te wijzen in de tusschen China en Japan verkregen overeenkomst voor de opheffing van de Japansche bezetting van Sjantoeng. De spoorwegstrook wordt in drie gedeelten ontruimd. Hiervoor zijn 10, 20 en 30 April bepaald. Chineesche garden vervangen de Japansche troepen. Commissarissen van beide landen oefenen het toezicht op het geregelde verloop uit.

Luchtdienst Engeland, Indië, Australië?

Toen alle pogingen, om de Britsche regeeringsluchtschepen ten dienste van het handelsluchtvaartverkeer van particuliere ondernemingen te gebruiken, mislukt schenen, hebben op het laatste oogenblik de firma Vickers en de Shell-Oliegroep een aanbod aan de regeering gedaan. Zij wenschen de schepen over te nemen, ten einde een dienst van twee keer per week voor het vervoer van mail en passagiers naar Indië te openen, met aansluiting naar Australië. Het bod strekt er toe voor dezen dienst een regeeringssubsidie te verleenen van pd. 91.000 en bovendien door de Indische en Australische regeeringen een subsidie van elk pd. 40.000, totdat men in staat zal zijn dividend uit te keeren. Een maatschappij met een kapitaal van 4 millioen pond sterling zou dien luchtvaartdienst beheeren.

De petroleum-nijverheid in Australië.

De Melbourne-correspondent van de „Times" geeft mededeelingen over de voornemens van de Commonwealth Oil Refineries, wier aandeelen in handen zijn van de regeering van het gemeenebest en van de Anglo Persian Oil Cy. De bestuurders hebben besloten een eerste eigen raffinaderij op te richten in 't district Melbourne. In verband hiermede zijn alle voorzieningen al geregeld voor den treinenloop, den dienst der werven, de wateraanvoer, de electrische drijfkracht, het leggen van de pijpleidingen. Een reeks citernes, van 2000 tot 10000 ton, wordt opgericht. Zoolang Australië zelf de petroleum niet voortbrengt, waarop deze instellingen berekend zijn, zal de raffinaderij de ruwe petroleum van de Anglo Persian Oil Cy., die haar zetel in Perzië heeft, ter verwerking ontvangen. Deze maatschappij heeft reeds een depôt te Fremantle, in West-Australië, en richt er nog twee in, te Port-Melbourne en te Sydney.

Volgens den berichtgever, openen de olie-onderzoekingen in Australië gunstige vooruitzichten.

Duitsche overzee bedrijvigheid.

Volgens gegevens, welke de Berlijnsche „Welthandel" uit Hamburg ontving, was daar een opleving te constateeren van de vraag naar aandeelen in de Hanse plantage-ondernemingen. De reden hiervan werd gezocht in de volbrachte reorganisatie, op den grondslag van nieuwe exploitatieterreinen in andere deelen van de wereld. Eenerzijds zijn deze gevonden door samensmelting met maatschappijen, die eenzelfde doel nastreven, bij voorkeur in landen welke neutraal gebleven zijn. Meerendeels echter zijn geheel nieuwe maatschappijen gevormd, die haar zetel in andere landen hebben, vooral in de Ver. Staten van N.-Amerika, en welke de bezittingen der oude maatschappijen overnamen, terwijl de Duitsche aandeelhouders daarin titels verwierven. Zoo is b.v. gehandeld voor verworven rechten op terreinen in Centraal Amerika.

Als voorbeelden worden o.m. vermeld de voorkeuraandeelen van de Südsee Plantagen Ges., die van 4600 op 5700 pCt., en van de Hanseatische Pl. Ges., die van 1600 op 1750 pCt. kwamen.

De prins van Wales in Indië.

Kan de prins met voldoening op zijn verblijf van vier maanden in Indië terug zien? Lloyd George zond hem een telegram, om hem te huldigen voor de wijze, waarop hij de Britsche zaak gediend heeft en hem geluk te wenschen met de volbrachte tochtenreeks. De prins zeide in zijn antwoord verrukt te zijn over het vele dat hij genoten heeft en bewonderen mocht, terwijl hij tevens Indië beter heeft leeren begrijpen. Een dagblad-correspondent, die de geheele tournée meemaakte, meende het resultaat in hoofdzaak te kunnen samenvatten in: de prins heeft niet één aanhanger van Gandhi vermogen te bekeeren. Hij doet aldus de reis als een mislukking beschouwen.

Het antwoord op de hier voorop gestelde vraag hangt geheel af van het oogpunt waaruit men de zaak beschouwt.

De prins heeft een schat van reisindrukken opgedaan, in afwisseling schier niet te overtreffen. Feestelijke ontvangsten, met geestdriftige betoogingen. Toespraken, die luide trouw, gehechtheid, dankbaarheid weergaven. Optochten, rijk in schakeering, waarbij hij nu in de auto, dan te paard, maar ook op den witten olifant, zelf veelal de hoofdrol te vervullen had. Groote sportdemonstraties, waarbij hij zelf ook prijzen behaalde. Jachten, van welke hij tijgerhuiden, als tropeeën, meenam. Maar ook, demonstratiën der non-coöperators, of gemis aan demonstratie door hun middellijken invloed. Weergalm van der Britsche over-

heersching ongunstig gezinde bijeenkomsten tot hem doordringend. Relletjes, om en door zijn aanwezigheid veroorzaakt, waarbij klappen vielen. Een aanslag op zijn trein. Een beschieting van zijn reisgezelschap. Voor een jongen prins, avontuurlijk aangelegd, van reeds beproefde stoutmoedigheid, een schat van onuitwisbare herinneringen, veel eigenaardiger dan een reisje zonder hindernissen.

Aan hem en aan Lloyd George mag de goede afloop ook bijzondere voldoening geven, omdat tot het laatste toe tegen de onderneming gewaarschuwd was, die, onder de gegeven omstandigheden als roekeloos en heilloos werd afgekeurd. De reis is zoodoende tot zekere hoogte een heldenstuk geworden; bij den goeden afloop wrijft elk der hoofdacteurs zich nu vergenoegd de handen en drukken zij elkander tevreden de rechter.

De prins heeft, sympathiek als hij is, overal een uitstekenden indruk gemaakt, hij heeft, voor zoover bekend, geen enkelen blunder begaan, door geen enkel woord aanstoot of vat gegeven. Ook hierom is de hulde van den Britschen premier gerechtvaardigd; in vier maanden tijd zou een minder bekwaam vertegenwoordiger van het Britsche koningshuis aan een op den uitkijk staande, op den loer liggenden tegenstander allicht een gelegenheid tot grieven vinden of grievenvormen geboden hebben en zijn bezoek zou dan meer bedorven dan goed gemaakt hebben.

Toch ligt in de conclusie van den dagbladcorrespondent vermeedelijk een diepe waarheid, die èn voor de Britsche regeering, èn voor den hoogen reiziger zelf, een grievende teleurstelling vormt en zijn reis tot een mislukking maakt.

Er is niet te veel fantasie noodig, om te gelooven aan de gekoesterde hoop, den prins, door zijn innemende persoonlijkheid, de harten te doen winnen van velen onder hen, die in toenemend aantal voor non-coöperation gingen ijveren. In dit opzicht is niets bereikt. De prins zegt Indië beter te hebben leeren begrijpen, maar Indië is door zijn bezoek niet nader tot het moederland gebracht.

Terwijl hij, ten afscheid, nog met een voet op den drempel stond, richtte de Wetgevende vergadering zich met zoodanige eischen, het khalifaat betreffende, tot het moederland, dat dit een ministerieele crisis veroorzaakte en moest Gandhi, de leider der anti-Britsche beweging, opgepakt worden, omdat hij het tijdens de aanwezigheid van den prins al te bont had kunnen maken. Uit een politiek oogpunt is de reis door Indië aldus geen succes geworden.

Zooals men weet, wordt de prins den 12en April te Yokohama verwacht. Japan bereidt hem een schitterende ontvangst voor.

Mededeelingen.

Van het Dagelijksch Bestuur der Vereeniging:

WERKKRACHTEN TEN BEHOEVE DER KOLONIËN.

Oost- en West-Indische werkgevers hier te lande worden uitgenoodigd om, wanneer in de vervulling van betrekkingen moet worden voorzien, hiervan mededeeling te doen aan het Informatiebureau der Vereeniging „Oost en West", Heulstraat 17, Den Haag.

Ter leestafel het Verslag van de Nederl.-Indische Onderwijs- en Studiekas over 1921.

Van de Afdeeling Apeldoorn:

Eenigen tijd geleden deden wij iets van ons hooren. De circulaire, door ons aan ± 250 ingezetenen gezonden, had nog niet veel meer succes dan een aanwinst van 3 leden en 16 begunstig(st)ers.

Woensdag 12 April hebben we in de bovenzaal van het Tempelierenhuis een lezing met lichtbeelden over *Suriname*, te geven door den Hoogwelgeboren heer *D. H. Baron van Asbeck* en op *Woensdag 26 April* over *Curaçao*, door den Hooggeleerden heer *Prof. Dr. J. Boeke*. Beide avonden om *8 uur*, met één introductie voor de leden en toegang voor belangstellenden tegen betaling van *f* 0.50, voor zoover er plaats is.

Wij hopen, dat de leden goed zullen vertegenwoordigd zijn en anderen zullen opwekken om ook eens te gaan. Mogelijk zal dit maken, dat de belangstelling in onze vereeniging en in de „overzeesche gewesten" verhoogd wordt en vooral het aantal *leden* vergroot wordt.

De Secretaris,
J. C. BAARS.

Van het Informatie-Bureau:
(Heulstraat 17, Den Haag).

UITZENDING VOOR DEN NEDERLANDSCH-INDISCHEN STAATSDIENST.

Voor de na te noemen betrekkingen bij 's lands dienst in Nederlandsch Oost-Indië, waarin moet worden voorzien door uitzending vanwege het Departement van Koloniën, bestaat thans gelegenheid tot mededinging:

Ambtenaar bij de rechterlijke macht (Doctorandi in het Nederlandsch recht of in de Nederlandsche rechtswetenschap, die geslaagd zijn in het examen bedoeld bij art. 141, 2de lid, der Hooger-onderwijswet).

Ambtenaar bij den bureaudienst (Doctorandi in het Nederlandsch recht of in de Nederlandsche rechtswetenschap).

Leeraren in de Nederlandsche taal.

Leeraren in het Duitsch.

Leeraren in het Fransch.

Leeraren in de wis- en natuurkunde.

Leeraren in het teekenen (akte Me en *g*).

Leeraren in de Staatswetenschappen.

Leeraren in de scheikunde, allen volledig bevoegd.

Civiel- of bouwkundige ingenieurs bij het middelb. techn. onderwijs.

Werktuigkundige ingenieurs bij het middelb. techn. onderwijs.

Gepensionneerde genie-officieren als leeraren in de bouwkundige vakken bij het middelbaar technisch onderwijs.

Leeraar met K[1] bevoegdheid.

Onderwijzer bij het openbaar lager onderwijs.

Onderwijzer met de hoofdakte en lagere akte wiskunde voor het meer uitgebreid lager onderwijs.

Onderwijzer bij het landbouwonderwijs.

Twee directrices bij de militaire hospitalen.

Verpleegster 1ste klasse bij den burgerlijken geneeskundigen dienst.

Verpleegster 1ste klasse bij het krankzinnigenwezen.

Verpleegster 1ste klasse voor de militaire hospitalen.

Verpleger 1ste klasse voor de militaire hospitalen.

Verpleegster 1ste klasse voor de operatiezaal.

Landbouwleeraar (landbouwkundig ingenieur).

Veearts bij den burgerlijken veeartsenijkundigen dienst.

Opzichter voor de Landsgebouwen.

Bij den dienst der Staatsspoorwegen:

Opzichter werkplaats voor afd. locomotiefstelplaats en afd. rij- en voertuigbouw en afd. instrumentmakerij.

Bij den dienst der Staatsspoorwegen (in tijdelijken dienst):

Technicus voor electro-zwakstroom.

Bij den post-, telegraaf- en telefoondienst:

Adsp.-electro-technisch ambtenaar,

Gouvernements-accountant in vasten of tijdelijken dienst.

Zij, die voor uitzending tot een dezer betrekkingen in Nederlandsch Oost-Indië in aanmerking wenschen te komen, kunnen zich tot het verkrijgen van inlichtingen wenden tot de 9de Afdeeling B van het Ministerie van Koloniën.

Mutaties van 29 Maart tot 5 April 1922.

Nieuwe Leden.

Mr. Dr. J. Versteeg, Amsterdam, Amstel 93, *f* 5.

W. J. A. Heijs, Bergen-op-Zoom, Wassenaarstraat 1a, *f* 5.

Dr. J. W. Bijleveld, Off. v. Gez. 1ste kl. N.-I. L., Den Haag, Juliana van Stolbergplein 15, *f* 5.

Nieuwe Begunstigers.

Mej. A. J. Textor, Gedipl. Verpleegster, Apeldoorn, Tuinstraat 60, *f* 1.

Mej. E. J. Textor, Gedipl. Verpleegster, Apeldoorn, Tuinstraat 60, *f* 1.

Mej. F. H. M. Beumer, Onderwijzeres, Apeldoorn, Mariannalaan 15, *f* 1.

Mevrouw C. Rodenhuis, Apeldoorn, Paschlaan 29, *f* 1.

Dr. W. Briët, Apeldoorn, Loolaan 59, *f* 1.

Mevr. W. Briët, Apeldoorn, Loolaan 59, *f* 1.

H. Bennink, Apeldoorn, Hoofdstraat 157, *f* 1.

Mevr. A. Huisinga-Romp, Apeldoorn, Tuinstraat 58, *f* 1.

Afschrijven.

W. Rust, Haarlem, Maarten van Heemskerkstraat (overl.).

E. L. C. Schiff, Werkt. Ingenieur, Voorburg, Huize Middenburgh.

W. Munniks de Jongh, Gep. Ambt. Kadaster, Den Haag, Sweelinckstraat 170.

Adresveranderingen.

Mej. C. M. E. C. S. Oltmans, Gymnastiekleerares M. O. van: Amsterdam, van Eeghenstraat 99, naar: Hilversum, Eikbosserweg 140, *f* 5.

C. H. M. H. Kiès, Majoor Art., van: Den Haag, Groot Hertoginnelaan 153, naar: Bandoeng, D. v. O.

Mevr. Wed. Okhuijzen, van: Rijswijk, Hoekweg 7, naar: Haarlem, Floraplein 28, p/a. Mevr. Kooy-van Zeggelen, *f* 5.

Mevr. Wed. C. M. Laseur-Vielars, Den Haag, van: De Ruyterstraat 7 naar: Obrechtstraat 86.

Mevr. M. Pilaar geb. Staring, Den Haag, van: Ieplaan 4 naar: Beeklaan 516.

Dr. E. H. van Hasselt, Off. v. Gez. 1ste kl. N.-I. L., Den Haag, van: Hugo de Grootstraat 63 naar: van Boetzelaerlaan 123.

K. Faber, Arts, Oud-Officier v. Gez. N.-I. L., van: Haarlem naar: Batavia, p/a. Hoofdkantoor Java-China-Japanlijn.

Mevr. P. J. Conradi-v. d. Bent, van: Borgharen naar: Maastricht, Villapark, St. Lambertuslaan 36.

D. A. van Ringelestein, O.-I. Hoofdambtenaar, van: Weltevreden, Laan de Riemer 31, naar: Scheveningen, Kanaalweg 71, p/a. mevr. Wed. J. Kooistra, *f* 5.

J. W. Tissot van Patot, Adj.-Inspecteur van Scheepvaart, van: Weltevreden, Kanarielaan 21, naar: Breda, Wilhelminapark 86bis, p/a. Mevr. Wed. M. C. Tissot v. Patot, *f* 5.

W. E. L. K. Andrau, Directie Assistent Bat. Petr. Mij., Den Haag, van: C. v. Bylandtlaan 30, naar: „Woonhotel", Benoordenhoutscheweg.

Dr. E. Cassuto, Tandarts, Den Haag, van: Frederik Hendriklaan 45 naar: Prins Mauritsplein 3.

Herm. J. Jacobs, Den Haag, van: Dibbetzstraat 37 naar: Valkenboschkade 455.

Douair. Jhr. T. A. J. van Asch van Wijck, van: Driebergen, „Huize Silvana", naar: „Huis ter Heide (Utrecht).

Vereeniging „OOST en WEST".

HOOFDBESTUUR: Heulstraat 17, 's-GRAVENHAGE.

STUDIE-COMMISSIE. Jongelieden. Ouders of Voogden van alle landaarden in Oost- en West-Indië, die **gratis hulp** wenschen voor het zoeken van kamers of kosthuizen, voor afhalen van boord, voor toezicht op de studie, voor beheer van gelden, enz. ten behoeve van hun kinderen of pupillen, kunnen zich — onder opgave van de noodige gegevens — wenden tot het Bureau der Gedelegeerden der Studie-Commissie. Adres: Prins Mauritsplein 23, Den Haag.

INFORMATIE-BUREAU ten behoeve van personen, die een werkkring zoeken in Nederl. Oost- of West-Indië of daartoe hunne kinderen of pupillen willen opleiden, ook voorlichting verstrekkende op elk gebied aan personen van Indië komende of aanraking met Indië zoekende. Men wende zich tot den Secretaris, Heulstraat 17, 's-Gravenhage, Telef. H. 4519, Bureau-uren 10—12 v.m. en 2.30—4 n.m. Schriftelijke verzoeken om inlichtingen zonder bijvoeging van porto voor de beantwoording worden als regel buiten beschouwing gelaten.

TEHUIS VOOR INDISCHE STUDENTEN, Prins Mauritsplein 23, Den Haag. Gelegenheid voor Studeerenden van alle landaarden uit Oost- en West-Indië tot logeeren, koffiedrinken en dineeren; logeeren f 1.50, noenmaal f 0.75 en diner f 1.—. Aanvragen te richten aan den heer J. C. Hietink, Directeur.

TEHUIS VOOR NEDERLANDSCH-INDISCHE BEDIENDEN, „Persinggahan", van Boetselaerlaan 2, 's-Gravenhage, waar Nederlandsch-Indiërs een tijdelijk onderkomen en hulp en raad kunnen vinden. Indische bedienden, die met een familie naar Indië willen terugkeeren, een dienst zoeken of van dienstbetrekking willen veranderen, wenden zich tot den Directeur, den Heer F. de Munnik, Telef. Scheveningen No. 248.

*** Bij het INFORMATIE-BUREAU van de Vereeniging „Oost en West", Heulstraat 17 en de Firma MARTINUS NIJHOFF, Lange Voorhout 9, Den Haag, zijn de navolgende werkjes verkrijgbaar:

a. 1. **Een boekje over onze Oost voor hen, die er niet geweest zijn.** (Tweede druk).
Prijs: **f 0.50** per exemplaar en f 0.04 frankeerkosten.
2. Onze Oost. II. **Iets over den Inlander en zijn Zieleleven,** door T. J. Bezemer.
Prijs: **f 0.05** per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.

b. Onze West Tweede druk bestaande uit:
1. **De Kolonie Suriname,** door Fred. Oudschans Dentz;
2. **De Kolonie Curaçao,** door Mr. B. de Gaay Fortman.
Prijs: **f 0.50** en f 0.06 frankeerkosten.

c. Staats- en particuliere betrekkingen in onze Overzeesche Bezittingen: Werkkring en Vooruitzichten.

No. I. **De Bestuursambtenaren in Nederl.-Indië.** (2de, geheel omgewerkte druk met 8 foto's.)
Prijs: **f 0.75** per exemplaar en f 0.06 frankeerkosten.
No. II. **De Geëmployeerde bij de Javasuiker-Industrie.** (2de verbeterde druk).
Prijs: **f 0.25** per exemplaar en f 0.04 frankeerkosten.
No. III. **De Rechterlijke Ambtenaar in Nederlandsch-Indië.** (2de verbeterde druk).
Prijs: **f 0.50** per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.
No. IV. **De Ingenieur in Nederlandsch-Indië.** (2de verbeterde druk).
Prijs: **f 0.75** per exemplaar en f 0.04 frankeerkosten.
No. V. **De Ambtenaar bij het Boschwezen in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.20** per exemplaar en f 0.04 frankeerkosten.
No. VII. **De Vooruitzichten van den Nederlandschen Arts in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.25** per exemplaar en f 0.06 frankeerkosten.
No. VIII. **De Ambtenaar bij den dienst der in- en uitvoerrechten en accijnzen in N.-Indië.**
Prijs: **f 0.20** per exemplaar en f 0.04 frankeerkosten.
No. IX. **De Ambtenaar bij de Gouvernements-Marine in Nederl.-Indië.** (2de verb. druk.)
Prijs: **f 0.20** per exemplaar en f 0.04 frankeerkosten.
No. X. **De Ambtenaar bij den Post-, Telegraaf- en Telefoondienst in Nederl.-Indië.**
Prijs: **f 0.25** per exemplaar en f 0.06 frankeerkosten.
No. XI. **De Geëmpl. bij de Rubber-(caoutch.) cultuur en bij eenige Bergcultures in N-Indië.**
Prijs: **f 0.40** per exemplaar en f 0.04 frankeerkosten.

d. **Emancipatie-Toespraak** door Th. A. C. Comvalius. Prijs: 1 ex. f 0.25, porto f 0.04.
e. **„Ontwaakt".** Ter nagedachtenis aan Corn. W. Blijd, door Th. A. C. Comvalius te Paramaribo.
Prijs: **f 1.50.**

N.B. *Beleefd verzoek bij bestelling het kostende vooraf per postwissel toe te zenden aan het INFORMATIE-BUREAU, Heulstraat 17, 's-Gravenhage.*

Bovenstaande werkjes zijn ook verkrijgbaar bij den Hoofdvertegenwoordiger der Vereeniging in Ned.-Indië, den Heer A. J. GOOSZEN, Solo, residentie Soerakarta, Java.

Afdeeling 'S-GRAVENHAGE.

Aan het Bureau **Laan van Meerdervoort 187,** zijn van **10—12** en van **2—4** uur (uitgezonderd Zaterdagsmiddags) inlichtingen te bekomen omtrent de volgende personen die werk zoeken voor:

- Muziek- en Zanglessen.
- Teeken- en Schilderlessen.
- Lessen in Moderne Talen.
- Fransche-, Duitsche-, Engelsche- en Italiaansche Conversatielessen.
- Opleiding admissie examen H.B.S. en Gymnasium.
- Schrijf-, Type- en Vertaalwerk.
- Lessen in Machineschrijven en Stenografie.
- Dame als Hoofd — of Hulp in de huishouding.
- Kinderjuffrouw in Indië.
- Indische Massage en Manicure, uitsluitend voor Dames en Kinderen.
- Zweedsche gymnastiek, Heilgymnastiek, enz., uitsluitend voor Dames en Kinderen.

Deze inlichtigen zijn ook te verkrijgen op schriftelijke aanvraag.

Aan bovengenoemd adres zijn ook inlichtingen te bekomen omtrent Families, die zich belasten met de Opvoeding van kinderen, omtrent Hotels, Pensions, Inrichting, Medische Hulp, Onderwijs, enz.